

YIQSUM

MAKTABIN KITAB

4

HƏYDAR ƏLİYEV
AZARBAYCANNI XALQ'INA UMUMMİLLİ LİDER

Zəbərçət Süleymanova, Şakir Navruzov,
Gulcahan Osmanova

Yiqsum 4

QƏTQIY HELENI UMUMI MAKTABBİŞDI
1-SINIFBİŞISIN TS'ƏXNI MIZEN
DARSIN KITAB
MAKTABIN KİTAB

© Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

**Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International (CC BY-NC-SA 4.0)**

Bu nəşr Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International lisenziyası (CC BY-NC-SA 4.0) ilə www.trims.edu.az saytında yerləşdirilmişdir. Bu nəşrdən istifadə edərkən lisenziyanın şərtləri qəbul edilmiş sayılır:

İstinad zamanı nəşrin müəllif(lər)inin adı göstərilməlidir.

Nəşrdən kommersion məqsədilə istifadə qadağandır.

Törəmə nəşrlər orijinal nəşrin lisenziya şərtləri ilə yayılmalıdır.

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi chashioglu@gmail.com və derslik@edu.gov.az elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur. Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

KİTABEDİNBI

1

səy. 6-23

1 dars • TS`ETTIYN ZANG	6
2 dars • G`AHRAMANAR VAATS`A VUXHES	8
3 dars • I`MRENA NAXXVARIY	11
4 dars • 18 – OKTYABR	13
5 dars • AVEEKIYN PIL (I hisse)	15
6 dars • AVEEKIYN PIL (II hisse).....	19
7 dars • KUÇEENİ LAMPAYNA MEXXVA	22

2

səy. 24-45

8 dars • Q`ÖBE`SDA G`ARABAĞNA MUHARİBA	24
9 dars • LEYLAK VA BULBUL	27
10 dars • VATAN	30
11 dars • XVAAS HUVOOXHAR, DETS`ANG`US MASSA HİDYOOLE (I hisse)	32
12 dars • XVAAS HUVOOXHAR, DETS`ANG`US MASSA HİDYOOLE (II hisse)	36
13 dars • SEHİRİKAN KALYMA	40
14 dars • SEHİRİYVALLA ADK`İNİN KALYMA	44

3

səy. 46-67

15 dars • İNŞA	46
16 dars • H. Z. TAĞIYEV NƏXÜRNE MİLYONÇİY IXHA	50
17 dars • Q`I`DMIYN ZOR	54
18 dars • TS`EDNİ SENİL	57
19 dars • SƏ`ƏTSAZ QƏN	60
20 dars • GUCNANA GADE	63
21 dars • BANAVUŞ	67

4

səy. 68-88

22 dars • MISSINA AĞAYİY PEŞEKAR	68
23 dars • MARALIN İ`HTİBAR	71
24 dars • QOTGIYN HƏQ`İQAT	74
25 dars • G`AYE SAA`ANA EMİY (I hisse)	77
26 dars • G`AYE SAA`ANA EMİY (II hisse)	80
27 dars • FATMAYNA MEXXVA	84
28 dars • APRELİN TS`ETTIYN YİĞ	87

5

səy. 89-103

29 dars • VATAN HİCONE?	89
30 dars • RƏHBƏRİS İKKIYKANAN T`ET`BI	92
31 dars • XILASKAR (I hisse)	94
32 dars • XILASKAR (II hisse)	97
33 dars • ŞAHZAADAYİY K`INNA PEŞAKAR	101

TS`ETTIYN ZANG

Nimee uftanın sesiy
Man ses zak`le quvaats`an.
Sa yugna mə`niy xhinne
Yik`ek`le manıd ats`an.

Man ses yuxhxhanni vaxtal
Ats`a deşke nişinne?
Yeyid yivaaşine oo
Mə`niybı sit`yaasinne?

Vay, birdan yik`el qadı
Beş, nişinne hayin ses?
Zak`le yugda quvats`an
Maktabni zangın man ses.

Hikmet Ziyake

1

Hayni sen yoq`ud`es zangın ses g`ayxhı. Hayni senin zangın ses neni duyğuykane q`abul hı`ı? Fıkrıbı hambazaaşıs yuşen he`e.

2

Ögilni senbişdi ts`ettiyni zangıke hıcone yik`el axu? Yik`el axuynbı yuşen he`e.

3

İ`mren xılen hı`ınçıl-alla sacco maktabbışısne borcluba vob? Muzakirays g`oşulmuş vuxhe, fıkrıbı qotku qa`as çalıışmış vuxhe.

4

Avudni cumlebişdi harınçılqa sa q`öble cumle hexxav`u fıkrıbı qotkuda eyhe.

- 1) G`i`liyn tə`tilbı geedni gozet ha`a.
- 2) Hini g`i`liyn tə`tilbı yugda atk`in deş.

- 3) G`i`liyn tə`tilbı geed-geed yik`es ikkanan xhinne ıxha.
- 4) Darsbışın gidğılıy ikkan deşdiy.
- 5) G`i`liyni tə`tilbışe yugna xabarniy g`avxhu.
- 6) G`i`liyn tə`tilbı nəxüd alğı`ıva qidghın hima`a.

• GAYDABI •

KALYMA VA ÇINA MƏ`NA

Har kalymayqab nəxübnaxheb mə`na vobna. Əsas yuşeyni hissabişis aaidni gırgını kalymabişiqə leksik mə`na vobna. Məxüdni kalymabişe sualıbışis cavabbı qelenbı: xav – hıcone?

Xav – insan yeşemisexhen cıga. Amma mizee həməxdun kalymabıd vodunbı mançıqə çina leksik mə`na deşda. Sualıbışis cavabbı qeli deş. Mançe cumleedın kalymabı sana-sançılqə at`iq`ana`as, gits`anas va cumlebı qotkuda hiliy ixhes kumag ha`a. Xhinne, letti, mee, yiy, alla, va inəxüdni kalymabişik`le kumag ha`an kalymabı eyhe. İni kalymabişe kalymayna grammatik mə`na haagva. Mançe sualıbışis cavab qeli deş.

Xav – hıcone? Xav – do, 4-cins, doysisnan həl – kalymayna gram. mə`na.

Leksik mə`na insan yeşemişexhen cıga.

Həsan va Əliy qöd`esdi sınıfee qədəqqə “va” bağlayıcıyn sualıbı cavab qeli deş leksik mə`na deşda, grammatik mə`na vobna. Q`ölle kalyma cumlee giyts`an (bağlayıcı)

Kalymayna leksik mə`na kalyma izah haa`ani luğateençe t`abal ha`ana.

5

Ts`əxniyiy – rusni mizeni luğateençe 4 – le leksik mə`na vodun kalymabı ok`ne. Harıncis sa cumle ook`ne.

6

Grammatik mə`na hoolen kumag heleni yuşeyni hı`ssabişın kalymabı ok`ne. Manbı cumlebışee işlemişe`e.

G`AHRAMANAR VAATS`A VUXHES

Dastanılqa satk`ıl...

Yusifzade Xudayar Muslimna dix.2esti G`arabağne däv`e şəhid ıxhana ğıyratınana Azərbaycanne dixbişda vorna. Mang`vee däv`ee haaguynе sucaätikayiy qəpqiynе “Vatan yugba vob” mə`niyka vuceecar vuc ikkiykani`.

Yedee eyhenniy:

– Xudayar xaana nekke k`inna ıxha. Mana geer şadna geed zarafat ha`ana, vatan geeb vukkana insan ıxha. Mang`vee däv`ee cukane eskeraaşika zarafatbı ha`a vatan vukkan manbışis mə`niybı qədəqqə yik`bı, hələ ıxha.

Mang`vee sarhadne g`oşunbişee gizire xhinne xidmat vukkekka vuxha. Mana däv`e ıxha zak`le ats`axha deş.

Yedee uvhu. Mısa yuşan hı`iy “Yed naarahat meexhevaniy eyhen”. Mana Fizulee, Cəbrayılee, G`ubadlee, Zəngilanee əənə davabişe qəhraman xhinne saç`ikku, qəhramanan ıxha. G`arabağ Azərbaycan vob! (Qarabağ Azərbaycanıdır!)

ĞAMEBXHAYNBI

Naa manime naps ıxha ebalqan?
Nenacar deşumi şu bağış ha`a.
Şehidaaşed giyxhe torpaxnime can,
Qööne nasılbaşıs yugun yiğ ha`a.

G`u`t`oyk`al bombabı, mina, raketbı,
Şu yıştımeega giyxhe vod canbı.
Xəm-yiğ dəvee, qiyxhar deşud ulen k`ak`bı,
Nyak` dena hug`ookar Vatannimeega.

Vatan bıkir haasva şu abk`ın
Vuşda Vatanıb şu bıkir havuna.
Vatannime gıxhxiyn Şehidaaşe can,
Bıkir hav`u co Vatan, Azərbaycan!

Yık`e aaxvasınbı Yıgbıb Şehidar,
Vleppi nağbışe vobonbı yedyar.
Farah ha`a vodon ats`axha şoka,
Vatan, manva quvu şas şu Şehidar!

Abdurahman Omarov

KALYMAYN ÇİNA VA İLĞEVÇ`UNA QÖP`ESDA MƏ`NA

Har kalymayqa çina ts`eppiyna mə`na vobna. Mançik`le kalymayni çişe hoolena mə`na eyhi. Masalan: k`inyaağə – zırgını rangalın q`iy-matikvan yiva. İçiyini tubal k`unyaağəna üm vob.

Man xav g`ayeyke vod alya`u

Sassa vaxtal kalymayn cumlee mebna teze mə`na hooli. Masalan:

Mang`uni xilençe k`inyaağə k`ya`a.

Manğuqa g`ayeyn yik vod. Mana g`ayeyna parçe vor

Xilençe k`inyaağə k`yaava eyhen – yugni ustadık`le, harsa kar əxəni insanık`le

G`ayeyn yik` – ittumni, qıdyayq`ənni insanık`le eyhe.

G`ayeyna parçe – xıl ıqdyaaqqani, kar hideleni insanık`le eyhe.

Kalymays qiyga vuxhani mə`nayk`le ilğevç`una mə`na, q`öp`esda mə`na eyhe.

1

Hayni dekkaaşini uvhiynçe nena mə`nayiy hooli.
Girgin g`ekvan k`inyaağə deş vodun.

2

Dağayd huvuyini kalymabişike cumlebi hi`i ok`ne.

ittuna (çey, miz)

q`ap`ına (istiot, miz)

3

Neni cumlee “xərna ” kalymayn ilğevç`una mə`na hooli

A) Dyunyeyl nekki xəbna həyvan fil vobna

B) Nizamiy xərna şair vorna

C) Baku xəbna şahar vobna

I`MRENA NAXXVARIY

Sa yiğil dek duxayka ç`alageeqa hark`ın. Sayıd g`el açatxır hı`ğəykarna. "Uff!" – uvhu haray haa`a. Ögeni suvayni q`omançe "Uff" ses g`ayxhını uşaxee mattxha: "Ğu haşşuna?" – va haray hav`u. Mang`us cavab: "Ğu haşuna?" – eyxhe. Qəllamışxhayni gadee: "Ğu sa qəyqəna vor"! – haray haa`a. Suvan cuvab gadeyne cuvabıka sa eyxhe. Hico ıxhay dets`ane gadee dekkike mancin hico ıxhay qıdghın ha`a. Dekkee: "Dix, kırı alixhxhe, xə t qıxhe" – eyhen.

Mana suvalqa sak`ı: "Vas hayranxhana, gu xəppə vob!" – haray haa`a. Suvale qöön ses dekkine uvhiybışıka sa eyxhen. Gadeys hico ıxhay meed g`ammişexhe des. Dekkee gadeys g`ammiş ha`an. "Dix, insanaaşə hincik`le əks – sada eyhe. Qotkuda uvhee hina i`mrena vuc vobna. İ`mren hammaşə ğu mançis huvunbı sakala`a"

Mana yişdi hı`inçin əyne vodun. Halad geeb yugvalla hee`e. Hürmat vukkanxhee, insanaaşis halab geeb hürmat hee`e! Insanaaşin sabırıka vuxay vukkanxhee, ğu coler sabırıka ixhe, har insanıs man lezimda.

İ`mır sa təsadüf des vod, hı`inçin əyne vod.

1

"İ`mrena naxxvari" mətnençe qı`gəəni fıkrıbışdi hək`ee hambazaaşis yuşen he`e.

Dekkaaşdi uvhiybışıka razebaxhenbine?
Hı`inçini hək`ee debat ha`as əxəsinne?

SA MƏ`NAYKAN VA GEEDNİ MƏ`NAYKAN KALYMABI

Şikilybışıqa ilyaake mançin do bı eyhe:

- 1) insanın ghal 2) k`umk`umun ghal 3) peştin ghal

Neni sa kalymayka ts`its`i`ıyn şikilybı eyhes eyxhiyiy? Mani kalymayqa xhulelle mə`nayıy?

- Mizeni kalymabışıqa sa va ya geedın mə`nabı eyxhenbı.
- Sa leksik mə`na vonni kalymabışık`le sa mə`naykan kalymabı eyhi.

- Geed leksik mə`na vonni kalymabışık`le geedni mə`naykan kalymabı eyhi: *g`el, xil, vuk`ul*

Kalyma sa mə`nayna, deşxhee geednimə`nayna vuxhay luğa-teençe ats`axhes eyxhen

Dyukkiy – sit`

Dyukkiy – t`et

2

Luğateençe 5 – geednimə`naykan kalymabı tabal hı`ı ok`ne.

3

Huvuyn kalymabı geednimə`naykanbı xhinne ok`ne, qiyğad cumlebi he`e.

ghal, vuk`ul etyak, əlixas, aq`va, quş kok, ul

4

Dağayd huvuyn kalymabı qotkuda cumlebışee işlemişe`e.

ghal, miz, ts`its`a`as, xili, vuk`ul.

1. Yedee zı gozet hee`e akk`ani ... giy`ıriy.
2. Davarni ... çuru ittuda eyxhen.
3. Paprız ... öpkemişis ziyan vodun.
4. Damayn ... yişdi xivni ögeençe əlhəə.
5. Sa sipaana ... able.

18 – OKTYABR

Yiğnime nekki yugun yiğ nenne? Ğu ehesıki, do gixhıyn yig. Xilece devletbıřıqad, ğin do gixhın yigbı vod. Harni xalq`ın azadıvaleeqa, qığebğin yiğ ğini devletin itxhınin yiğ xhinne alğayhi.

Sa vaxtal Azərbaycan Sovet İttifaqıya eyheni xəbni imperiyayni abniy vob. Hina delvetna paytaxt Mosk`vaniy. Sovet ölkayni ab 14 – respublik`aniy vob. Mançına nenacab azadba deřdaniy. Girgıncə Mask`vayn hicoyiy uvhu hamanniy ha`a. Azərbaycanıb 70 – senna Mask`vayni xilek avub vuxha.

Axır 1991-nın 18 oktyabr qadı. Azərbaycanni parlamentın ölkayni azadiyvalni hək`ee q`anun q`abul hav`u. İni tarixi q`anunuka xalq`ıd ğini azadvalılqa sadk`ıl. 18 – oktyabrle q`öni vuzale qiyga, ümumxalq` referendum alğavhu. Xhebillə rangnan bayrax vuk`lel ooqa alyat`uyn. Azərbaycanni xalq`ın ğini müstəgilliyvaliys ses huvu.

Sık`inni vaxtake hambaz Türkiyəyə devletık`le Azərbaycana müstəgilyvalla quvats`ına. Mançile qiygale bık`ırni dünyeyni devletbıře Azərbaycan azadna müstəgil devlet xhinne q`abılyav`u.

Mançile qiygale 18 – oktyabr yisdi tarixeeqa - Devletin Müstəgilliyvaliyn yig xhinne otk`un. Düzzüda vod,atk`inni senbıře xalq`ın xıl q`ərad axu. Vaxtın hagvanke, nenicad dağamiyvalin Azərbaycanın xalq azadiyvaliyni yəqqile sak`ala`as deř.

1

Devlet müstəgilliyvalıyn yığ – 18 oktyabr.

- 1) Mustəgillik cuvabna mə`na izah hee`e. İni cuvabı tersınan cuvabı tabale`e
- 2) Azərbaycan xhuled`esdi senne mustagilliyvalla alyapt`ı
- 3) Mustagilliyvalla alyapt`asse neni devletne terkibeeniy vob?
- 4) Mətnee neni sualısy cavab deş?

- A) Sovet İttifagee xhuleble respublikaniy vob?
- B) Həşde Mosk`va neni ölkayna paytaxtne vob?
- C) Azərbaycan xhulelle sennane Sovet İttifagee vuxha?

• GAYDABI •

ŞINONİMBİ

Uvhuyiy otk`uniy curayn, amma mə`na sanani, akarani kaymabışik`le sinonimbi eyhi. Şinonimbi sa yuşeyni h`ıssaynbı eyxhenbi:

hiç`omç`ar, g`ek`va, hits`ayğar
uftanın, bat`rayn, micagın, q`əhəlin – sıfat

2

Dağayd huvuyn kalymabı sinonimbi xhinne se`e.

uftann, g`ek`van, ts`oban, hikkiyn, bat`rayn, zırgın dikaran, k`ıxhxhen,
hiç`omç`ar, k`ivən, micagın, g`ı`bın, q`əhəlin, hits`ayghar

3

Huvuyni kalymabışis sinonimbi ok`ne.

k`ut`un –

karavhu –

aldarxhun –

hı`nk`iler –

vuk`ul –

zütxərav –

k`ıç` –

ek`ra –

qiyğa –

pişni –

AVEEKIYN PIL

I hisse

Vuk`ul avqa qav`u maktabeeqani əə. K`irra – k`irra k`anyaqaniy qexhe, sayıd g`elik avud hicome hits`aygharıd. K`yorzulyme sa əbbəsiy g`avcu, alyapt`ına. Fikreeqa qadınke mana şavnime cibənçe g`a`ayıpxı. Avqa – oqa ilyakkı, əə-qöönə g`idecuna. Pııd cibeeqa gıxhx`ı, zaara maktabeeqa ark`ınna, sınıfe sa-q`onəqqe əbbəsiy cibənçe qığavhu, ilyakkı meeb cibeeqa gıvxhu. Darsıle qiyga zaara xaaqaniy əəs ıkkən. Pıl avekıva yedik`le eyhesın. Həkədanıy yedee zas yığıs xhebıllə, xholle k`ap`ik` yəqqı`n, xhyanın pıl helenni. Mısacad g`alle k`ap`ik helen deşdıy. Xaaqa hırxılıymee pıl yedik`le hagvuyn:

- Man hıcone?
- G`alle k`apık?
- Nənçene ıxha?
- Avekiyn!

Yedee pul alyat`u ileekı, meed zasqa quvu:

- Nənçene avekı?
- Kuçənçe
- Qotkuda eyhe!
- Vallah, kuçənçe
- İnsanar geebiy vak`le ivekeng`a?
- De`es?
- Savnemı qıts`ırni cibənçe g`a`aytxhu.

Yessiysqa qele.

- Hasune yessiy?
- Qıdghın hi`ınnıy avekiyng`a, yessiy haşune.
- Haşune avekes?
- Mering`un pıl xaaqa adee, xav hi`ğakkarasın.

Haramın pıl,ıspışk`a xhinnen kar vod.

G`a`aytxhun cıga g`yoxhxhan ha`a. Yed yızdı aq`veeqa ileekı: Haramni pılın xav dağılmış ha`a, qikke yessiysqa

Yedni cuvabın zı pısdı vezıyetıl g`alerçu. Yessiy nəxürne t`abala`as?

Əə-qöönə deşiy. Pıl xəənçe g`ı`ıdexhake. Neni fag`ırni cibənçeniyan g`a`aytxhu, man alyat`u xarca`as eyxheye? T`abale`e yessiysqa qele! Şas haram lezımın deş, dekkık`le ats`axhee, aldaxhvanasda!

Darseençe qöome naxürniy şadra. Həşde yedin cuvabbı g`ayxhı pısa
ixha: “Haramni pılın xav hı`ğəkkara`a”. Həşde zı pıl avekına, şadna insan
deş, sa pısvalla hav`una insanık akarra.

“İna hıco işniy gırxhu, zı Allah”.

İna əbbəsiy vukku avaykine kuçeqane huvooxharas. Pıl qadı yedisq`a
quv`u: – Alep`t`e hıcoyiy ıkkann he`e!

Yedee pılık xıl qet`udeş. Qıvk`una q`öv xhinne maşşeyka alyat`u xaani
xhoşşeeni yı`qı`ni g`abeeqa k`epçı: – Havasre maa aaxveçe. Dekk qarımə
g`aces hıcoyiy ha`a

İn cuvab zas halad yı`q`da vod. Ats`anniy, dekkee sualbıniy heles. Neyir
pısa aldaxhanasdanıy. “Dekkik`le immeyhe hiççud, hucoyiy ıkkann he`e!”
Ehes ıkkannaniy. Ehes dəxi`n. Ats`anniy yedee mang`uke hiççud dyugul
ha`adeş. Birdan zı məxdun xahiş ha`ava mang`uk`le eyhe, mana zaka
halar aldaxhvanas.

Mir Cəlal

1

Avudun cumlebi qətgə. Nəxdıy şok`le ats`a hayni mətnın ardıcılıyvala əks ha`aye? Fikirbı bıkıree, mətinna fikir qopkuba yuşena`as xəp qıvxhe.

1

Yedee xil pılık qet`u deş.

2

Haramın pıl ts`a xhinnen kar vod.

3

Pıl cibeeqa gıxhxh şadra xaaqa qarı.

4

Şas haramın kar gıxhas des, dekkık`le ats`axhee aldaxhanasda.

5

“İna hıco işne zı gırxhu, Allah”!

6

Ats annıyke yede mang`ule hiççud dyugul ha`a deş.

7

Darsile qiyğa zaara xaaqa əəs ıkkın.

2

Şok`le nəxüdnə ats`a, gadeyk`le pıl aveekıme nəxdun harakatne ha`as? Bes, su nəxdun harakat ha`as?

• GAYDABI •

ANTONİMBI

Antonımbı - əks, mebna, curayna mə`na hooleni kalıymabışik`le eyhen.

Antonımbı sa yuşeyni hi`ssaynbı eyxhenbı:

əq`ın – muğun, yi`q`i`n – sibıkın, yugun – yudugun, ağalla – dağaaqa, k`anyaa – əq`ənaa

3

Ats`axhaybı okne. Antonımbışik avğançe xat` ts`its`e`e.

1. Xurcunbı aqa, mihman g`aqa (k`uk`)
2. K`umk`um ooxhan, gırts`bı hooxhar (xurma)
3. K`arni yıts`ee cagvarana yats (ts`abıl)
4. Balkanile axtıba, xvaale dikaraba (aluğ)

4

Şikleeqa ilyaaki cumlebi bıkre`e.

1. Aytən suvalqa əlqəə, Aydın
2. Aytənni yi`q`əl yi`q`na q`oç`e, Aydınni
3. Aytən axtıra vor – Aydın

5

Vaxt, rang, ölçü, ciga, həl hagvan antonimbı curayda ok`ne.

*imsak – exha; əq`in – muğun; cagvaran – k`arın, xiliyn – cit`an;
axtıyn – dikaran; mık`alla – g`üməlla; k`ane – əq`əna; hissaxan –
mık`an; ağalla – dağaaqa, şenke – həşde; açuxun – k`işşen.*

6

Həyvanar nəxdunbiye?

süvə əməlbınana, umul _____

sir – guchnan, g`i`ye _____

gev – k`inna, canavar _____

zütXHərav – iş haa`ana – ts`it` _____

AVEEKIYN PIL

II hisse

- Xəndiyn otxuniyle qiyğa yedee əbbəsiy gozeeqa qabı.
– Duxee uvhiyn, – maktabençe qöome pıl avekı! Adamiy əbbəsiyqa, qiyğar yizdi aq`veeqa ilyakki.
– Nençena avekı?
– Maktabni yəqqi`le
– Belke, şavnımı xılençe ga`aypxhı?
– Ats`a deş
– İnsan kara voriy, deşxhe tekranıy vor?
– Haşucar deşdaniy.
– Vukkee huvoxre cigeeqa, abgıling`vee tabalaa`asda!
Yed gafeeqa aliykı: – Ciyelga dağepçesse sa kasibis hevle.
– Hucoyiy ha`a şucad he`e, zas ikkan deş.
– Ulyozre, zınar qı`ğəna. Valk`lee nyaane aveykı?
Dekke alyapt`ı qı`gəme zınar qort`ulna.
– Maktabebınbışikle ats`anne, vak`le pıl aveykıva?

– Maktabe uvhu deş:
 Maktabeeqa hivxharasse, hala meçidni ögeeqa hipxhirmee, dekke zake qidghın hi`ıyn: inençene aveki?
 – G`ırağıl, lap akkayni k`ane.
 – Zasqa pıl:
 Dekke sa əbbəsiy xılençe alyapt`ı hamane cigeeqa huvopxhur.
 – Zaara sak`le xaaqa – uvhu ç`ak`ni addımbı ha`a ark`inna.
 Xənni balyake g`attirxınna xhinne, şadra-şadra xaaqa ark`inna.
 Hamançile qiyğa ögeeqa qıgeç`uyni nişılqacad naps əə deş. Yedee zak`le uvhiyniyke yişdi xaan haram alyat`a deş. Sık`ınni mı`q`ı`ni xhyanın xəbna sa hovuz xarabaa`a. Dekkee dağamda pıl g`azanmışı`ı, xav gudmışa`a. Xav xıleni zəhmatıka ha`ana insan vor. Nencad haramın k`ap`ik ine halalne karalqa alike`e, gırgın dağılmışxha axvasın.
 Maktabni yəqqı`l aveykını sa əbbəsiyna gaf halab yik`el hipxhın deş.

Mir Cəlal

1 Avud otkunin dekkəşe uvhuynbı qətqe. Nəxübne fıkrılaşmış vooxhi, mançin gırgınbı mətnis şik`l ixhay ehes eyxheye.

1. Zıyanni surale sak`ıyd xayırıken vodun
2. Haramni karaka baraka vooxhena deş
3. Haramıka xav eyxhen deş
4. Kar deşinguk`le pıl aveeki, g`ixxhes ciga aveeki deş
5. Pıl deşdi cigee, k`ap`ik`ıd pıl vodun
6. Amanatıs xayanat ha`an deş
7. Pıl xılen mı`q` vodun

2 Duxayk`le aveekiyni pılık hiucoyi ha`asva - dekke nena fıkrne uvhu?

- A) Pıl sa kasıbıs helesva uvhu
- B) Pıl aveekiyni cigeeqa huvoxhrevə uvhu
- C) Pıl ikkanan xhinne xarca`as hassır
- D) Pıl ikki maktabeeqa qeles mıslyahat huvu.

3 Pıl aveekiyni cigeeqa huvotxhırıyle qiyga gadee nen hisbine alğı`ı?
 Mətnə hamən ciga sayıd qətqe.

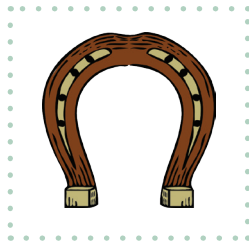
4

Nya`a gadeyni yedisiy dekkis avaykın pul xaaqa gixhxhes dekkın? Neni sualıń cavab aveekiyn ciga, sayid mætneńçe qætqe. Hamançin sık`ının muzakırabı he`e.

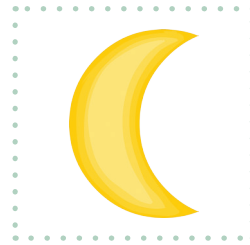
• GAYDABI •

OMONİMBI

Sa curaye eyheni va oyk`anni, amma curayna leksik mæt`na hooleni kalymabışik`le omonimbı eyhenbi: *aq`va – insanın aq`va, aq`va – niknen aq`va, g`ön – suvana k`at`e, g`ön – veybayna g`ön.*

vaz

vaz

Ts`əxni mizeni luğatee omoninbı inyaaxüd hagva:
Divan¹ do IV. Divan, sud, cazaa. Divan havuy.
Divan² do III. Divan (mebel). Divanıń vorna gyı`ur.

5

Luğateençe g`əxi` omonimbı ok`ne Mançıka cumlebi he`e.

6

Omonimbı hagve. Manbı neni yışeynihissaynbiye? Mançına mæt`na hicoyiy? Ag`va hoğlı `aq`vayna gıney otxhan.

Yaz k`yooç`una – vaz i`vxi`y. Balkanıń vaz i`vxi`.

Gımiybi ıqqə – manğuqa gımıl vob

Xara qyoga – si xara otxhan.

Vissina gaç – ç`ıkana gaç

7

Cumlebişeençe omonimbıka gits`iniynkalymabı curanı ok`ne.

1. Şıkılıçee uftanna peyray`na şıkıl ts`its`avu
2. Deke baalkaman xev iğmiykarceva ot`urba t`ii` ts`its`av`a
3. Dekke uşaxar yuqba ç`ak`ı qav`u
4. Avarayni sanğve uşakar xəb gav`u

KUÇEYİNİ LAMPAYNA MEXXVA

Atk`ının senbi geed əq`ənaniy axu. Gırgın` kar badalxhayiy. Yəqbışilqa asvaltıy ki`i. Yəqbışdi g`ıragbışilqa dirakbıyiy ki`i, mançile lampabıyiy givatxın. Həşde kuçebı xəmded işıǵıka eyxhe.

Yəqqı`le əlhəəne insanariy maşınbı həşde rəhətdaniy i`ğiykar. Lampabışik`le gaf haa`sda insan idvekeva yığniyiğın incimisniy eyxhe. İş deşin lampabı xəmdilqame g`alyabak`anbınıy.

Sa yigil yəqqı`ni gırağılını dirakbışilqa xhebillə rangnan bayrax givatxın. Bayraxbı şadda dalğalamışedaxheyiy. Man g`acuyn lampabı matdedaxhenbı. Lampabışde sançe k`anençe givatxınne bayraqıke qidghın hı`ı:

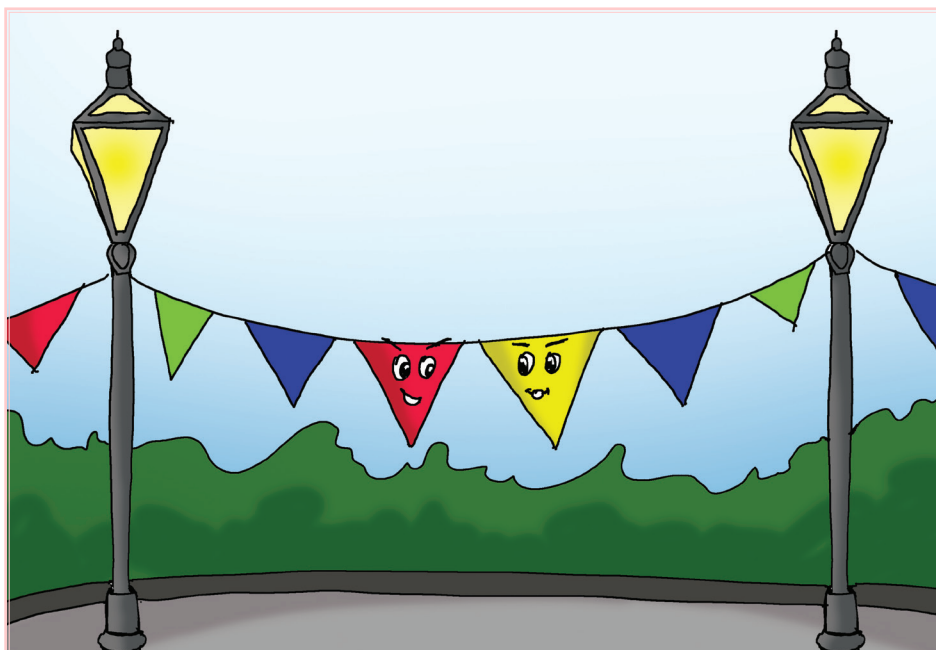
– Gu inyaqa nişisne givatxın? Gunad, kuçebıne işıxlamışa`a.

Xhebillə rangnane bayraqın şadda uvhiyn:

– De`eş. Zı kuçebı des, insanaaşına i`mrene yəqqı`lqa işix ha`a! Zı manbı açuxni yığılqa vukekka. Kuçeyni lampays sa kar g`ammişxha deş.

Mançike gidghın hı`in:

– Hin nəxüdne eyxhe? Manbışda yəq zı işıxlamış haa`a. Zı xəmdə qahana, sassa yəqqe kyap`qaa`as yik`elivxanaa`ana, yiq`i`hıl kyapqə`ə. Zı işix ha`a, vakame işix deşod. Ğu manbışdi i`mrene yəqqı`lqa nəxüdne işix ha`a?

Xhebillə rahgnane bayrağın uvhiyn:

– Zı insanaaşis azadiyvalla vukkekka, zı axtıda aqqı, vukk`lel oo iykar ha`a. Muhaariybayni vaxtal bayrax alyat`una esker yaralamışxhee, menni eskeree zarada zı xileqa alyat`a, ç`iyelqa g`imexhacenva. Birdan bayrax hıgatkıree, manbı avub avxu hı`sab vuxhes

Nekki ç`ak`nı idmannı yarışbışee g`amepxhaynbışdı g`iryateqa hamani ölkayn bayrax ulyoyt`al.

Kuçeyni lampayn hini gırgını cuvabbışıl k`ırı iliyxhen. Bayrağın cuvab taam ıxhayle qıyga, qıdghın ha`an:

– Nya`a g`iyına ğu inyaqa gıvatxın? Nya`a inyaa idmanın yarışbıne vod?

Bayrağın uvhiyn:

– G`iyqa inı ölkayn – Azarbaycanni Respublik`ayn, nekki əzızın bayram vod. Hine bayramın hək`ebab insanar açuxni yığbışılqa qığavhu, mançıl`alla gırgını yəqbışdı gırağılqa ç`ak`nı binaabışis bayraxbı ı`xı`.

İnsanaaşık`le xhebillə rangnan bayrax g`acume manbışın yik`bı şadda ı`xiyxə. Uşaxaaşe şadba hini bayrağıka ilyaakı eyhen: “Hın yişin bayrax vod!” Vak`le ats`anne uşaxaaşıke man cuvab g`ayxhıme, zı nimene şadexhe?

Kuçeyni lampays sa yiqee hamanimen kar xətxıxha,mançıs ıkkannıniy bayrax meed yuşen he`ecen. Bayrağın uvhiyn:

– Gıynıs çəv, gu xəmdə g`alıpxhı deş. Həşde qabı k`gapqaa`sda. G`alıvxhe, meeb gaf haa`a. Lampayn qıdghın hı`iyn:

– Nya`a ğu q`ilexha dışde?

Bayrağın uvhiyn:

– Yızda iş həşde gıviygall! Zı xəmdılqame ulyorzur əənbışılqa xıl ha`as. Manbışe zas salam hevles.

İnsanar t`et`bıška ıviykaras qığeeç`es, hin bayram şadda alğahas. Hin isiğnani yığılqa qığepç`in bayram vod. Hin bayram alğahasdimee insanaaşe xilece əziyyat ts`its`av`u, hini yəqqı`l nimeena ebne ky`av`u. Həşde hin millet açuxni yığıl vod.

Lampayn uvhuyn:

– G`iynad şı k`yatqaa`as yik`elxhitxhın, zınar bayrameeqa abınbışıqa ilyakkayiy.

Bayrağın lampays gammışı`inki, işıxbı k`yat`qıde`e man havaheeqa əəs. İşıx xəmdə qahas ıkkannı. Sayıd lampayn işıx k`yatqıyn. Sayıb hamanke nik`ee apk`ın.

Gülərə Munis

Q`ÖBE`SDA G`ARABAĞNA MUHARİBA

2 esda G`arabağna muhaariba 2020 esde senine sentyabrne vuza duşmanar meeb yişde ölkalqa g`elil qeepxha. Azərbaycan Respublik`ayne prezidentee, Ali Baş Komandanne İlham Əliyevve mançin ögü i`xecenva yişde orduys əmr huvu. Məxub q`öb`esda G`arabağna döv`ə gibğil.

Yişde orduyn xədin şucaət hağ`u, ermeneşe aqqıyn yişin torpağbı 44 yiğee yiq`əlqa sak`al hı`ı. 8 noyabr Azərbaycanne tarixeeqa Gameepxhayn yig xhinne otk`un. Mane yiğil axtine suvabişilyna Şuşa ermeneşike g`avşu. İlham Əliyeeve uvhuyn: Şuşa g`attivxhan hav`una! Mana xəbna Gələba vob! Gözun aydın, Azərbaycan! (Gameepxhaynbı)

G`ARABAĞ AZARBAYCAN VOB!

Azərbaycan yıřta Vatan!
Har ige`tea dixxhesin can.
Vatan řas bıkrba vukkan,
G`arabağ Azərbaycan Vob!

Torpağılka co en ky`av`u,
řehideer vixhesva uvhu.
Gellena vuccar akk`ın
G`arabağ Azərbaycan Vob!

Alyabt`ına řı G`arabağ,
Ha`asın t`et` bıřukan bağ,
Gıxhxhiynıd řı řınime can,
G`arabağ Azərbaycan Vob!

řı Ts`axurar řoka sana,
Damarbiře eb igitna.
Vatannime gıxhxhesin can,
G`arabağ Azərbaycan Vob!

Abdurahman Omarov

YISSEYN VA TS`EDIN KALYMABI ARXAİZMBI VA NEOLOGİZMBI

Mizaaşe kalymabı sa curayl axva deş. Kalymabişe hamaşe harakat ha`a. Sabı vaxt g`abıng`a mizeençe ayk`an, yik`eliyxan, sabıd dyunyeeqa ts`etta qadayli

1. Yissee qıxha mizeençe adk`inni, yeyid k`ılda işlemişexheni kalymabişik`le – arxaizmbı eyhi: hattaqan – (sağın), kabaqan – (solun) xıl, kabaxhuriy – (solaxay), yuzbaşiy, naib, cuxa, q`aççiy

Arxaizbı q`öni curayl eyxhe. 1) Sabı yığıs eyheni kalymabişdi sıraneynçe qıgeç`enbı. Kalymabişe hagvana mə`na, nişan, həl – yicbı ayk`an

Masalan: *katxuda, çarix, yuşbaşiy, haib, katil va medınbı*

2. Yissee qexhen kalymabı menni kalymabişikva badalexhe: k`inyaağə – g`izil, yuk` – metr, qotkuda – dyuzzuda, kımğar – ambar

Yissee qıxhayni kalymabişin sabarabı tarixi, bədi`i asarbişee işlemişexhi.

1 Şeç` yikekqa alebt`e, arxaizmbişdi avğançe xat` tsits`e`e.

Geşşana can geşşana,

G`elybı getu geşşana.

Kat`xudayni yişşeqa,

Kasibna dix geşşana.

2 Misaalabı qətqe. Arxaizmbişdi avğançe xat` ts`its`e`e.

Ç`ərıke ç`ıl qaa`a, ç`ilikeb alaxhar

K`inyaağəni taxtile sa k`uk`eena baxt yugna

Gırgın g`ek`van k`inyaağə deş vodun

G`aye kımğəreeqa qa`ak`anna

Barcamın q`arq`v devletin nişan vodun.

3 Ats`axhaybişin cavabbı t`abal he`e.

Yisseeni kalymabişik avğançe xat` ts`its`e`e.

Dekke çaruxbı alya`asse, dix bazareeqa hiyxharna (K --- A)

Sa kar vodun mık` haa`ang`a kokexhen (G` ---- Ç`)

Yivil oo`ad kilykın kokar (Ş ---- R)

LEYLAK VA BULYBUL

Ögil şit`aaşisse qətgəs əxən deşdiy. Sayaqqes mançik`le gayxinniy, əq`ənane ölkabışdı sançil, sa mə`niybı ha`ana q`əsdaniy axva. Mang`vee yik`ençe ikkanang`us mə`niy ha`as xəpnıy qaa`a. Şit`aaşe bulybuliy leylak mangusqa g`uxoole.

Leylak geebiy telesmiş vooxhe. Mançis dünyeyna ts`əppina mə`niybı haa`ana şit`niy vuxhes vukkan.

Leylak hamanmee telesmiş vooxhi mə`niybı ha`ang`uni xaaqa, akka k`idetucad ikkevç`u. Salamıb huvu deş.

Vonne gucuka haray hav`u:

– Q`əsda, zas mə`niy haa`as xəpqqe`e

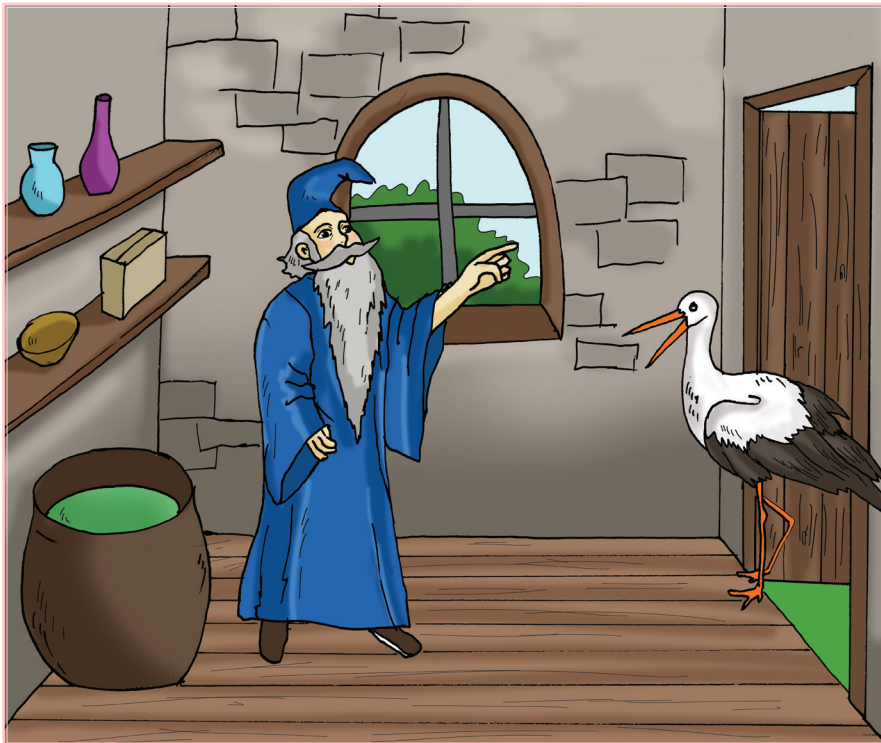
Q`əsing`us mana ts`erra terbiyelemiş ha`as ikkiykın. Mang`vee leylak g`aqa qığavhu, akka k`etu uvhiyn:

– İlyaake, həynəxüd ha`as ikkan.

– Gırgın ats`axhxhayn! – uvhu leylak şaduvxhana

– Mə`niy haynane.

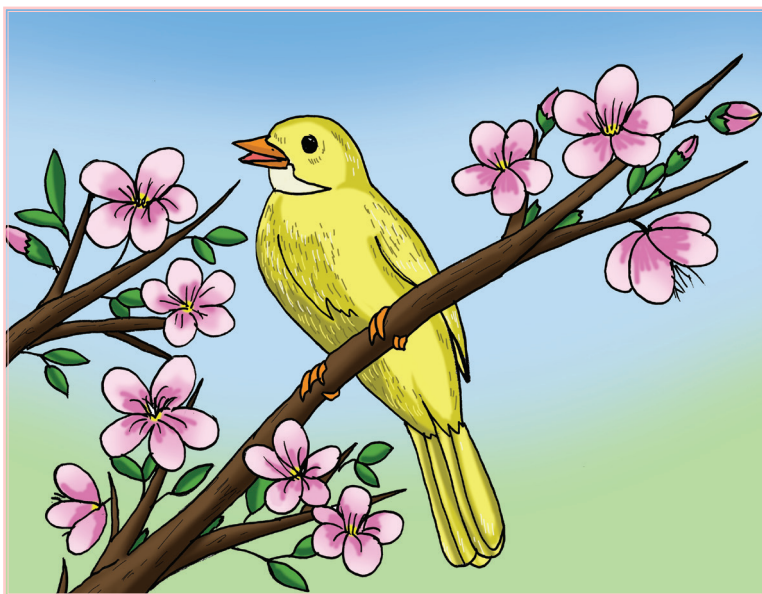
Hine cuvabıka leylak alıvxu apk`inna. Mana gırgınbı cuni sənə`ətika həyranaa`asniy telesemişooxhe.

Bulybulme xuruni g`anatbıřıka alivxu xılece qiyęa qabı. Akka k`etu, q`əsung`us salam huvu, mana narahatı`ıva mang`uke uzur heqqı, mə`niy qərqəs vukkanva uvhu.

Q`əsing`us mana řit` xořeeqa qabı.

Hicoyiy ats`a mançis xətqi`iyn.

Hamani vaxtale qiyęa bulybul dūnyeyna nekki yugna mə`niybı qəbəqqəna vuxha.

Leylakısse saccu k`uxh k`ap-k`ap ha`as əxə. Hala sa řadooxhi manisa řit`aařısid darsiy heli.

– Hey, giyxheyiy: İlyaake, həynəxüd, həynəxüd ha`as ıkkən. Hək`ena mə`niy hina vob. İnammıř dyooxhexhee, q`əsing`uke -mə`niybı ha`ang`uke qiygne.

Valentin Berestov

1

Mətneni mövzuyna mə`na müəyyən hee`e.

2

Laylakın q`əsing`uni xaaqa vuqqəng`ə nen səfne hi`ı?

3

Bulybulin q`əsing`uni xaaqa hapk`ıniy səhnələřmiř he`e.

TS`EDIN KALYMABI (NEOLOGIZMBI)

İlm, texnika, sənaye, mədəniyyət hiqa üqqəng`a, inkişaf ha`anga, mançika amq`alda ts`edin mə`nabı, karbı, alatbı, maşınbı qadaylı. Mani karbışis dobı heles lezimeşhi. Həməxüd mizee ts`edin kalymabı – neologizmbı eyxhi: grant, mesaj faks, internet, market

Neologizmbı manisa mıızaaşençed qadaylenbı: pop (musiqi), ofis, transfer, barter, auksion

Neologizmbı mizen çışed ha`anbı.

mık`aqa`an – xolodilnik`

aqqaqambı – tutacağbı

4 Huvuyıni kalymabişda mə`na izah hee`e:

Biznesmen, kompyuter, internet, icra, bələdiyye, ekologiya, sayt, fayl, xaker, kvota

5 Huvuyın kalymabı daftaree q`öni sutunee ok`ne. Sa sutunee girginbişe işlemiş`an kalymabı; Manisa sutunee – neologizmbı.

6 Türk mizeençe alyatuyn neologizmbı ok`ne.

7 Basketbol, futbol, həndbol, voleybol kalymabı neologizmbı hı`ssab ha`as eyxhiye?

8 Həsdiyni huvaaguybişike nenbı neologizmbı hı`sab ha`as eyxhi.

9 Luğatni cuvabbişda imla ook`ne.

Skaner, printer, xav, gıney, kitab, gade, fakt, faks, kompyuter, dioqnostik, ofis, firma, şirkət, məktəb, xəne, kontur, menecer market, televizor, dividend, mesaj, total, xəv, g`el, xıl.

VATAN

Ay Vatan, yizda Vatan,
Həyrənxa vaqa, Vatan!
Yiğın xhyanbı k`arats`da
Suvabı axtıda vod.
Yeylağbı serında vod
Xhılıbı micagda vod.

Ucağbı g`üməda vod.
Xivar vardiy t`etbı vod.
Şaharbi uftanda vod.
Yiğın q`adalybı ağlaxda.
Deryahbımee k`orada
Gu q`ismat vob baxtına!
Yiğın bayrax ikkan zas
Torpağıs uba ha`as!

1

Sualbışıs cavabbı qile.

1. Yiğni Vatanıqa hicone vodun?
2. Nya`as eyhi ğu dyunyeyna ul vobnava?
3. Vatanni neni rəmzikeyiy şeç`ee gaf əlhəə.

• GAYDABI •

FRAZEOLoji GITS`INIYN KALYMABI

Yuşee serbestni gits`iniyni kalymabişikva amq`alda bıkrın curdexhen frazeoloji gits`iniyn kalymabıd işlemişexhenbı: mizelqa arı, yik` qotxu, ulen aqqaqqa deşor, ghalike – alla ulymoyzar.

Frazeoloji gits`iniyni kalymabişe çına ts`eppiyna mə`na avak`anav`u, q`öb`esda mə`na alyabat`a

İna mə`na curdyooxhena, bıkrına mə`na vooxhi

Frazeoloji gits`iniyn kalymabı serbestni gits`iniyni kalymabişike kokale curaxhenbı.

Serbestın gits`iniyn kalymabı çini mə`nayı işlemişexhi.

Masalan:

Kalyma	Serbestın gits`iniyn kalymabı	Frazeoloji gits`iniyn kalymabı
gyaqqas alixxhes qoot`u (III) qetu (IV)	obsı gyaqqas obsı alixxhes os qet`u os qet`u	k`ırı gyaqqas k`ırı alixhehes ul qootu ul qootu

2

Cumlebı qətqe. Frazeoloji gits`iniyn kalymabı t`abal hı`ı avğançe xat` ts`its`e`e.

- 1) Mana insan yizdi ulen aqqaqqa deşor.
- 2) Nya`a yuşen hidya`a, ghale xhyanne aqqı.
- 3) Ç`ek`ınbışdı aree ghalike – alla qimexhi.
- 4) Mang`vee g`el – xıl` g`aledçuyn

3

Huvuyni frazeoloji gits`iniyni kalymabişike cumlebı hı`ı ok`ne.

ul qoot`u, ək`el hivles, ulen yəqq vob ts`its`aa`a, gu valqa himets`a, həş xhinne sa`a, xıleni yı`q`i`s iş haa`a.

4

Neniy frazeoloji gits`iniyn kalyma.

A) pıl hiles

B) şib hiles

C) ək`el hivles.

XVAAS HUVOOXHAR, DETS`ANG`US MASSA HİDYOLE

I hissə

G`ani senile hexxada hina xalçe Sonayni yuknani cigeeniy vob. Haar xav k`yohara`ame g`at açmış ha`a. “Yusifniyy – Zuleyxayni” aq`veeqa ats`esme ilyakkananiy. Qiygab yoq`ni cigeeqa g`at hı`ı givıyxhenaniy.

– Murad – metlabniy vob ...

Həşde haane, Sonee “Yusifiy – Züleyxa” xıtxhaleeqa avqu bazareeqa vukkes gıpxhı.

– Tacirik`le Sonayna xalçe g`avcunaniy: “pəh – pəhıka” – ağayk`le ingilisne mizel haaguna. Xalçe g`avcume, micagıyvalin ingilisın rang halad badalxhayn. Xalçeys xıl ı`xı` g`elel qıxha. Tacirik`le hicomee uvhiyn.

Taciree ulyobzirınbışıke qıdghın ha`a:

– Şavnane?

Sona yic yuşen hey`ı deş. Ulyobzurınbışe mana heegu.

– Yıçu, q`iyamat hicone?

Sona sikırıra ulyorzulna.

.... Mister. Dözmuşxhes əxə deşdiy.

Ts`elen q`arats`abı g`atdamışı`ı gyu` urna. Xalçeyni naq`ışbışıka,

iviyk`iniyka, sayir ilyakkı g`elil qıxha. Xalçe alypt`ı cuni kokseeqa avqu. Qiyga tacirisqa huvu barugule givapxhınna xhinne avquna.

Taciree xılepbi əq`da aqqı. Xalçe ögeeqa avqu. İngilis ilyakkı-ilakki, k`anyaqa q`arına, meer ilyakkı g`ırağılqa qıxha, sayir ilyakkına. Şadvalla dugulyaa`as vəvxü deş, hicome uvhiyn.

Tacirır şadra yuşen hı`ına. Manbı yuşen ha`ame haşucar yuşen ha`a deşiy. Sa ses qadı:

– Nimençis uvhee alivşesda!

– Mani sesın Sonays xəbərdarlığıyiy haa`a. Sonee xalçeyna mit`ı avqu ulyorzulne cigee ulyobzurinbısilqa ileekına ..

Tacirik`le uvhiyn:

– Yits`ille k`inyaağə!

Şavame q`arats`abışes i`xi`yxha. Sa mek`vni fehleyke “vay” ses qığəçuyke, yik`es gulle qıpxhır. Sonayk`le gadeyn ses gayxheeyid xıleppe ögecad açmışı`iyiy. Sa xıl xalçeyne q`omayiy. Mansa xılid misterılqa açmış hı`iyiy. İngilise pılını q`oç`eynçe pılıy qədəqqə ...

Sa, q`olle, xhebille ...

Sonayni canas sa yı`q`na xud qıpxhırna xhinne ortulna. Yic see`es yikkiykın.

Yik` ulç`otk`iniyn. Mana zaara g`elil qıyxha. Xalçeyka ileekı.

Hinəqqe mang`ı`s xalçe deş, t`et-t`elenan vatanın mulk, sarvatiy nə`mətbı g`acu! Sonaysse hina q`iymatikana aləm hevles vəəxəyiy?

1

Mətn qətke. Avudun p`lan mə`nays qotkuda q`ööye.

1. Yusif – Züleyxayna xalçe
2. İngilisin heyranxhay
3. İngilisee k`inyaağə qədəqqə
4. İngilissime heyranxhay dyugulya`as əxə deş
5. Yı`g`na zorba

2

Şu mətn nəxüdne davam ha`as?

Nəxüdne ats`a, mətnıs nya`a “Xvaas huvoxhar, dets`ang`us hidyole” kalymabı q`oma huvu? Hin ats`axhes ikkanxhe, mətnın q`öd`esın hisse qətqe.

3

Mətnee neni sualıne cavab qeles dəxi`?

1. “Yusif - Züleyxa” xalçe xhulelle sennane Sonayni xaa avxu?

2. Sonays xalçe nya`a hevles vukkan?
3. İngilis`in rang nya`a badalxha?
4. Mek`vni fəhlee nya`a q`arats`abı k`etu?
5. Sone nya`a fikir badal hav`u?
6. Sonee xalçe massa hevlesdane?

4

Mətn diggətika qətqee, qotkıyn cavab aveekesın. İngilissise nya`a şadvalla dyugul haa`as dəvxü?

- A) Xalçe alivşes tacire mang`us kumagniy ha`a.
- B) Xalçeyni micagıyvalın mana həyranniy hı`ı.
- C) Sona xalçe hevles raziyxhananiy.
- D) Ucuzna xalçeni aveeki.

• GAYDABI •

ALIKKIYN KALYMABI (DAĞAMIN KALYMABI)

Gits`iniyn kalymabıyiy alıkkıyn kalymabı cura`as ıkkın

Gits`iniyni kalymabışe cini adni kalymabışda curalla huvacena: Xədin Kavkaz, Samurna dama, Tala çay, axtına suva.

Alıkkıyn kalymabı q`öni va hexxani kalymabışike eyxhenbı: xənevur, xalayboq`, k`its`ats`ay, xekkalay. Mani kalymabışda mə`na alivku sa vooxhi

Alıkkıyni kalymee mumkun vodun ixhes bıkrın kalymabı: xav – ucağ, vuk`ul – k`itsa.

Bıkrın kalymayıy kalymayn hı`ssa – sufıks, xekka – lay, duxura – bay.

Kalymayn hı`ssayıy bıkrın kalyma: iç`navur, xhebxhoşşe

Alıkkıyn kalymabı sacıgee va curayd oyk`ananbı:

çömçe – q`oçiy = çömçeç`oçiy (sacıgee oyk`an)

xəv – ç`ıye = xəv – ç`ıye (difısıka oyk`an)

İnsaanaşın alıkkıyn, yiq`ın, dağamın dobıd sacıgee oyk`an

Məhəmməd + Nebiy = Məhəmmədnebiy

Məhəmməd + Şaríf = Məhəmmədşaríf

Dibir – Əliy = Dibir`əliy.

Xan + Periy = Xanperiy.

5

Huvuyn alıkkıyn kalymabı qotkuda cedvaleeqa ok`ne.

Curayda oyk`anan kalymabı	Sacigee oyk`anan kalymabı

*xəm, yiğ, xara, xura; qaq`va, aastar;
mugur, tikan; tucvav, haa`ana;
gov, vobiy; qənan, dunk; yişma, dix;
vur, viyag; g`el, q`ut`a, öpka, k`ilk`am*

6

Alikkıyn kalyma neni?

A) xivar

B) xənevur

C) sura xəm

7

Doyiy, doyin əlamət hagvani kalymabışıke ixhayn alıkkıyn kalymabı ok`ne.

Əlamət hagvan kalymabı	Do hagvan kalymabı

Kalymabı: *xərna – k`inna, baba – didey, abırhəya, ulena – xəne, vuxhnen – don, yiğ – xəm, q`ev – gıney, xənevur, isdağşit, ittunak`ales aq`va – astar, xıni – xısməalna – yed*

8

Gıts`iniyn va alıkkıyn kalymabı do bı curayda ok`ne.

K`arna deryah, Xədin Kavkaz, K`ılın Kavkaz Əlixan, Perixan, Xanporıy, Molla Cümə, zalımxan G`aradağ, G`arabağ Məhəmmadnebiy Garasın, Kurna dama, Xazar deniz, Samurna dama, Murad nəsil

XVAAS HUVOOXHAR, DETS`ANG`US MASSA HİDYOLE

II hissə

Xilek qet`ani pılbışe Sona nervlamış hey`i. Sonee ingilislqa aq`va aqqı uvhiyn:

- Hooli deş
- Nya`a! Nya`a hicone!

Man uvhiyiy xıledın pılbı ç`iyelqa dađı`iy sa ıxha. Cəmə`ət pertxhayn. Tacir ögeeqa horhul xıl cibeeqa k`eççi:

- K`ıldaxhe, aqqe yits`ıxhvad ixhecen.
- Des hooli!
- Hinid g`alle!

– Yorğanva uvhu ooqa ap-çes!

– Xhebts`al k`inyaağə, dehe cuva deşinke?!

– Tyulyubı deşinbı hiyk`a-rasda!

– Xhots`al k`inyaağə aqqe, ooqad sa g`at tyulyubuşın. Tacirna yalvarmışxesda həl g`avcumee, Sonayni mizes q`uvvat qadı, ses axtı qı`ı uvhiyn:

- Deş hooli! Hooli deş!
- Hinid vəş k`inyaağə va ooqad vəşi`d nuk`ra, yişin ilğeç`u vod.

– Ne k`inyaağəys hooli, neyib ingilisis!

Taciris Sonayn inad nots`a-cad g`ammışxhayniy. Cibar halad it`umda sirkalamış hi`i.

– İngilise deş ulyooşi, zı ulyooşi, ay yiçu.

Yiğni musulyman çocce.

Sonee xalçe ərençe sav`u, kuştukure xhinne alyapt`ına.

– Hooli deş – uvhiyn, ıxhayn!

Xalçeyn kulyak mık`ana mits xhinne, ingilısni aq`vays qitxhir. Mister qəyqənn xhinne yiq`əlqa ark`ın. Tacire manke uvhiyn. Sonays tərəcəmə hı`ı.

– G`eçeyə? “Nyaqayıy apk`ın – eyhevod, mana vuce alıvsu”. Sona halar hı`rsləmiş yixha. Ek`ni ulepşişika tacırıqa, hamır misterıqa ileekı, xıleqa de`eşva işaara hı`ı:

– Xvaas hoole, dyats`ang`us hidyoole Sone yi`q` misterılqa sak`alı`ı həməxü ark`ınkexa.

Xhınan qəttən xhine

Vəşbışka insanaaşına şadvala mani ğıryatnane yed. – Hallalda ixhecen!

– Halalda ixhecen hinəəaxduni yedaaşis!

Mana lidezər, yuşendede, yi`q`əlqa ileeka deşiy.

Yik`ead qoyxharan vatanen əqəna azadiyvalilen gurur aqqı. Vuk`ul tı`kba avqu əyiq.

1

Mətnni k`anekni cıgeeqa nen cıvab otk`unee yugda eyxhi?

- A) Yəqle hiy
- B) yəqqiliy ha`a
- C) öt`muşxhana
- D) izləmiş ha`a

2

Sualbışis cavabbi qele, mətinna məzmun vuşdi əree yuşen hee`e.

1. Sona nya`a hı`rsın boğmuş hey`ı?
2. Sonee ingilisin pılbı nya`a ç`iyelqa dağlı`ı?
3. Hini hadisayn ingilisis nəxüdnə tə`sir hı`ı?
4. Tacir nya`a g`el – xılelqa girxhu?
5. Taciree xalçeyna q`ıymat k`ınyaağəyle xhuleni g`izililqa g`aldırmış hav`u?
6. Sona nişenne halar hı`rsləmiş hey`ı?

3

Mətn rolbuşka qətgə, qiyğa yuşen he`e.

Q`öyüd sana mətin qətqiyle qiyga, avunni sualbışis cavab qeles əxəsın. Sonee nya`a xalçe hidivu?

- A) Mang`i`s xalçe geerb gıranbava g`ammışxhayn, mana halab qıranba hevles vukkiykın.
- B) Xalçeyn Sonays vatanın mulk yik`el qadı`ı, mugəddes aləm hevles vəxəs deşdi.
- C) Taciris Sona aldamiş hey`ı, xalçe ucuzbaniy alivşes vukkan.
- D) Sone xalçe ingilisis qivkes raziyxha deş

• GAYDABI •

DO HALLAMA

Yiqsumul do bı həlbışilqa şiyk`alanbı.

Dobışin həlbışilqa sadk`iliyk`le hallanba eyhen. Yiqsumee 4 – grammatik həlbı vodunbı:

doyisna
harakatisna
eysisna 1
eysisna 2
cusna

3-halıb – sanabna, hi`sna, xususna – serbestda işlemis eyxhe. Mançile ğayre 9- halan ciga hagvan xhebillə seriya ha`a uğa, cigayl, arayl

Həlbışda çeşna

Doyisna	çoc	syo	bağ
Harakatisna	çoce	syoyin	bağın
Eysisna I	çocna (un)	syoyna (- in)	bağna (- ın)
Eysisna II	çocni	syoyni	bağni
Cusnha	çocus	syoyis	bağıs
Sanabna	çocuka	syoyika	bağıka
Hi`na	çoçuk`le	syoyikle	bağ
Xususna	çocuqa	syoyıqa	bağıqa

Cigayk`na	çocuk	syoyık	bağık
Cigaylqana	çocukqa	syoyıkqa	bağıkqa
Cigaykena	çocuke	syoyike	bağıke
Uğalyna	çocul	syoyil	bağıl
Uğalqana	çoculqa	syoyilqa	bağılqa
Uğalena	çocule	syoyile	bağıle
Cigaysna	çocusana	syoyisana	bağısana
Cigaysqana	çocusqa	syoyisqa	bağısqa
Cigayssena	çocusse	syouisse	bağısse

Həlbıŝdi seriyabıŝın do bı: 1 – seriya – cigayk`na, 2 – seriya – uğalyna; 3 – seriya – cigaysna, 4 – seriya araylyna (mana – sabara do bısee iŝlemiŝ vooxhi des)

Cəm say

Doyisna	çuba	xaybı
Harakatisna	çubiŝe	xaybiŝe
Eysisna I	çubiŝda (in)	xaybiŝda (in)
Eysisna II	çubiŝdi	xaybiŝdi
Cusna	çubiŝis	xaybiŝis
Sanabna	çubiŝikva	xaybiŝikva
Hisna	çubiŝik`le	xaybiŝıqa
Xususna	çubiŝıqa	xaybiŝis

- 4 Huvuyn kalymabı tek saye həllanmıŝe`e: dek, yed, balkan xiv.
- 5 Huvuyn kalymabı cəm hele ok`ne: g`argbı, yivar, gadebı, osbı.
- 6 Ŝu`ur deŝin 4 – do həllanmıŝe`e.
- 7 Dix, cuba, nyaq`v balkanar kalymabı həllanmıŝe`e.

SEHİRİKAN KALYMA

Xılıyna muç`runana, k`inni boynana q`əsda skameyk`ayl gyu`ur, zontik`ıka hicomı g`umul oo ts`its`a`ayiy.

– Ciga hivle, – Pavlik`e mang`uk`le uvhu, gıragile vucur gyu`urra.

Q`əsung`ve ciga huvu, gadeyni ç`ərani, qəlnani aq`valqa ilyakkı, ıxhayne?

– Vak hicomı ıxhayne?

– Vas mançike hicon? – g`ıgacra Pavlik` mang`uqa ilyakkıra

– Zas hiççud. G`u ise həşde harayiy ha`a, g`eşşiyiy, şavukamı siç`ıkkayiy

...

– İmmeyhi ğu! – qəlıka hım ha`a gadee.

Zı sık`inni vaxtale xaançe sayəqqiys hixvasda?

– Hixvasda?

– Hixvasda! Lenk`ayl allacar hixvasda.

– Pavlike xudar sı`ıynbı – Zı həşde mang`ıs sık`inna iş avxu ı`xdixəs! Sacab kraska hooli deş! Ciqa nimeenbiyyiy vod!

– Heli deş? Mançil – alla hixvas dexhi.

Saccu mançil – alla zı k`ux-nençe g`ihişşuna ...

xılıka, xılıka ...

Pavlikın qəlıke quş və girdğxıl.

Manbı q`əradın gafbı vod! –

q`əsing`vee eyhi – sa qəllamişxhesda, manisang`vee yazıx haa`s.

– Neng`uscar zı ıkkın deş! – Pavlik`ee haray hav`u – Çoc lodk`ayka goleeqa üqqə, zı alyarat`a deş. Zı mang`uk`le eyhen: “Zı alyart`e, vas yugda ixhes, desxhee zı vak`e curxhes des, q`uvabı qöqü lodk`eeqa k`iç`es!”

Pavlik`ee skameyk`aylqa xud gıvxü. Sayangara nıq`dena axvuna.

– Nya`as ğu har yəqqee qiyghan?

Q`əsung`vee xılıynı ha`as ıkkın. Sa sehırlı kalıyma vodun.

Pavlik`e ghal aaqı.

Zı vak`le man kalıyma eyhesın. Yik`el huvace, man kalma k`inni sesekva

yuşen ha`ani insanni, qorkura uleppişeeqa ilyakka eyhes ıkkın.

– Yik`el huvace, k`inni sesekva, qorkura uleppişeeqa ilyakka

– Man nen kalyman?

Qəsda gadeyni k`ireeqa k`oyzarna.

G`üvənana muç`ru Pavlik`ni danık q`oot`u.

Mang`vee hicomu yavaşda uvhu, qiyğa axtını sesekva eyhen:

– Hayin sehırlı kalyma vodun.

– Yik`elixan hima`a man kalyma nəxud eyhes ıxhay.

– Zı çalışmışxesda, əqənayka Pavlik`e eyhen, – zı həşdecad eyhesın.

Mana oza qıxha xaaqa g`adarxhunna

Lena stolulni yı`q`əl giy`ır şıkılınyı ts`its`aa`a. K`at`len, ç`əran, lagaran kraskabı mang`ını ogıyliy vod. Pavlik` g`acumee mang`ee man kraskabı sa anbareeqa sı`ı, xıleka dyugulyınbı.

“Q`əsıng`vee horbı hı`ı! – qəlıka gade fıkrıramışxhana – Mang`ık`le sehırlı kalyma g`ammsoo xhe!”

Pavlik mıgleyhıyna qıxha yiciysqa va kukabıne ts`its`eynına. Yici ileekına.

Manke mane yıçoynı uleppişeeqa qorkura ilyaakkı k`inni sesekva eyhen:

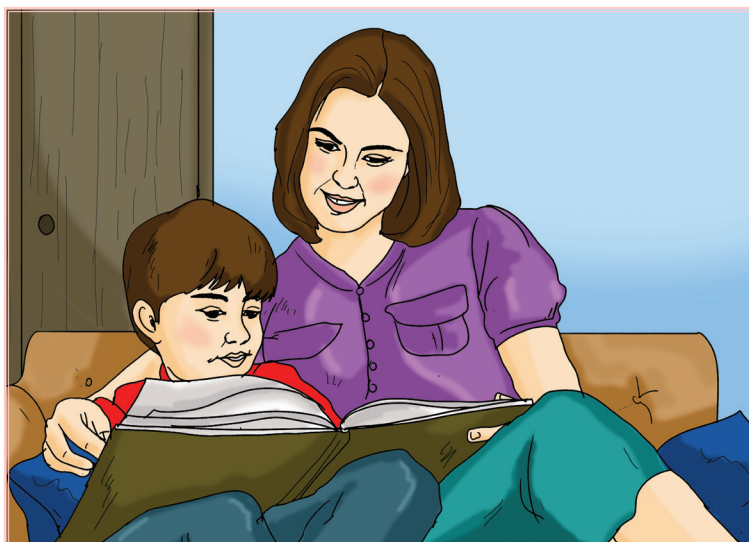
– Lena, zas sa kraska hıvle ... xahiş ha`a ...

Lene yleppi əq`da aaqıda. Mang`ın tubar açmışxha, xıl stolule alyat`u, mana ç`əra qıyxha eyhen:

– Nenan vas?

– Zas lagaran, – qəyqən eyhen Pavlik`e.

Mang`ve kraska xıleqa alyat`u, mançıka ırkıl, yıçıysqa qelen. Mang`us kraska lezimda deşdiy. Mang`ve həşdə saccu sehırlı kalymayıni hek`eeniy fıkrıramışexhe.

“Adiysqa üqqəs. Mang`ee həşde hazır ha`a vodun. G`ihişasdane deşxhe deş?” Pavlik`e k`uxneeçan akka aaqı. Adee tavasareençe hissağan pirajkibiniy alyaat`a

Neva g`adarxhunna adiysqa, q`öni xıleka adiyın g`ırışlınan aq`va cusqa sak`alan k`inni sesekva eyhen:

– Zas pirojkiyke sa tika hile ... xahiş ha`a
Adiy qorku ayxuna.

Sehirli kalyma adiyıni harni g`ırışe, ulepışee, əqə`nee hits`aygar ıxha ...

– Hissaxan, hissaxan ıkıykın yızdı nevays,
eyhi – eyhi, nekki yugun pirajke gıxhxı.

Pavlik şadvaliyın g`ork`ul adiyıni q`ooni danıs ubbabı hı`ı. “Sehirbaz! Sehirbaz!” – culed alqa tekrar ha`a, qəsdaniy yik`el qalya`a.

Yı`q`ı`hiyn kar otxhanang`a, Pavlik` dincra gyu`ur çocuqa k`ırınıy heli. Çocee uvhuyng`a lodk`ee goleeqa uzgi ha`as üqqəs, manke Pavlik`ın mang`uni mıgalqa xıl gıxhxı, yavaşda xahiş hı`ı:

– Zınar alyarte, xahiş ha`a.

Stolni yı`q`əlinbı nıq` dena gyuv`urba.

Çocee g`aşbı ulyot`ul va əqəna hı`ı.

– Alerte mana, - sayangada yiçe eyhen:

– Vake əlhəən hicone vod!

– Nya`as, eyxhi alyartas. Nya`ade ildyart`as,
adee əqəna hı`ı. Həlbəttə, alert`e

– Xahis ha`a – Pavlik`e sayid uvhu.

Çocee it`umda əq`əna hı`ı, gadeyni mıgays sa xhulleni yəqqee xıl i`xı`, ç`ərbi manğun alıkkı`ı.

– Ey g`u, yəqqi`lna. Yugda ıxhayn, se`e leki-peki!

“Kumaq hı`iyn! Meed kumaq hı`iyn!”

Pavlik` stolni yı`q`əle qığeç`ee, guçuqa g`adarxhunna. Bağee q`əsda g`eci deşiy.

Skameykayl hasucar deşiy, saccu g`umul ooad zontikıka ts`ıts`ı`ıyn, şavuscad g`ammışdexhen isaarabıyiy vod.

Valentina Oseeva

1

Sualbışis cavabbı qile.

1. Hekayeyni ts`ettiyni hı`sse şok`le Pavlik` nəxuriy g`ece?
2. Mana hiqiy – allanışıka nəxür yuşen ha`ayiy?
3. Şos q`abil eyxheye şok`le g`acuna Pavlik`?

4. Yik` şavulqayiy gyotxhan: Lenaylqa, adiyılqa deşxhee Pavlik`ılqa.
5. Skameyk`ayl oğa Pavlik`ık`le haşune g`acu?
6. Nya`as q`əsing`ve Pavlik`ıs kumaq hı`ı?
7. Q`əsda sehırlı insan hı`sab ha`as eyxheye?
8. Hiqiy – allanıbışıs sehırlı kalymayn hıcoyiy ha`a?
9. Sehırlı kalyma ats`axhayle qiyğa
Pavlik`na i`mır badaluvxhanane?

• GAYDABI •

AVAZLIĞ – YUŞEYNA HI`SSA

Yuşee do bı avaz hı`ı mançını cıgee işlemeşexhenı kalymabışik`le avazlığ eyhen

Avazlığbışe do bı ts`ıtsa`a deş, eyhi deş, manbı hagvanbı.

Avazlığbışe haşu?, haşune?, hıco?, hıcone?, şavaa?, şavaane?, nişe?, nişee? sualıbışıs cavab qelen.

Avazlığbı həl bışılqa badal eyxhenbı

Avazlığbışıqad curabıd vodunbı

2

Mətn qəţqe. Avazlığbı cure`e. Əməldar cuce.

Ç`alagaqa hapk`ınnı cuceysqa süvə qızaaxa. Süvən eyhen:

– Zı ğu oxhanasda, ay cuce!

– Deiş, ğu zı umooxhan, can süvə

Zaqab sa deşte cuba vobınbı, zı manbışıqa vorna – deşda sa yiçi vorna.

Süvəyn eyhen:

– Ğu yiğın çocar, zak`le haagvasınbıne?

– Helbette, dora!

– Süvə sadooxhe. Nya`asva uvhee, mançıs cuceyn cubab ooxhanasniy vukkan.

3

Seç` qəlqe. Avaziğbışik avğançe xat ts`ıts`ee.

Zı, ğu, man, mana, şena

Vobna bıkrına ölka

Sa cıgee vəs – aasır zı

Eyxhenbı it`umen xızanbı

SEHIRIYVALLA ADK'ININ KALYMA

Saşee yazıçiy Oseyevayna hekaye qəpqi it`umra fikreeqa ark`ın. dyunyee sehirli kalymabı vod ooxud ...

İşbi xiliy qıdyani Saşe sehirli kalymayna guc yoxlamış haa`as vukkiykın Xəmdə, dekke stolni yi`qəl kitab qədəqqəni vaxtal, Saşa manğ`uni k`aneqa qixha eyhen:

– Dek, qora şaxmat huvaagas!

– Vaxtdeşda, dixav, vak`le gecideşee – yizdi xılya iş vuxhay. Lektsiyabişis azirexhi dekke cavab qeli.

– Yugda de, dek, xahiş ha`a, zı vake geed xahis ha`a – yazuxni sesekva Saşe eyhen:

– Hicon vak ha`as! Yuqda. Qora huvaagas, dek razıxhana.

Dekke sa oyun yi`qəl axu, sançer vuşucar g`am dexhana . Mang`uqa havas deşdang`a hammaşe pisra huvaga ıxha.

Saşee vuc g`amxhanaxhiy hi`sab ha`a

Sadxha va cule raziyraniy vor. Mana ilğeç`u divanıqla, yedni k`ane giy`arna.

Yedee xhayin tursbiniy hodaxar.

– Zas kitab qətqe – Saşe yedike xahiş hi`i. Zas xoşda eyxhen, ğu qədəqqəng`a.

– Mesat hima`a, imkan hivle - yedee eyhen. Vak`le g`eci dişee, zı vas tursbı hodaxar. Həşdə vaşşe yugda qətqəs əxə vod.

– Xahiş ha`a, yedyu, zı vak`le “xahiş” haa`a va eyhi.

Ixhayn uvhu – yed raziyxhana. Haa`ana iş mıqlekqa givxhuna. Tursbişe gozet ha`asın. Qale kitab.

Bıkırın sə`ətniy yedee Saşays kitab qədəqqən . Mang`us in geed q`abılxa. Miç`eer oza qixhamee, aq`va – xıl hodğul yedisqa g`adarxhun harayka eyhen:

– Yed xahiş ha`a, hivle zasqa desmal. Yed Saşalqa pertiyxha, lecnena amma desmal huvuna. Qiyğa xahişbı sassançini qehna gidğılıynbı.

– Yed, xahiş ha`a, zas ulyoğas xhyan alle.

Hayınbı hıco fokusbine? – yed narazıyra ayxu.

– Hıcone vasse sumka saa`asne dəxə, xhyanıd alyat`asne dəxə?

– Əxən – eyhen Saşe. Gecda vod. Zı maktabeeqa gecxhes. Qiygad zı “Xahiş ha`ava eyhi” – man sehırlı kalyma vodun. Mancılqa k`ırı hiles ıkkın.

Yed sa curayl Saşayqa ileekı, amma hiççut uvhu deş. Maktabile qiyğa Saşa xilice vaxtna məhəlle xizakıka hittiyghan ıxha.

– Xaaqa qora – yede eyhi, darsbı ha`as ıkkın. Şıkilyrar huvagas – Saşe xahiş hı`ı.

Xaaqa qora, Saşa, xahiş ha`a – yedee eyhen. Saşa k`ırı gidyaqqı – hittiyghanni cigayni mansa suralqa ark`ın. Sa sə`ətile qiyğa mana orzul, mıq`ra xaaqa qarı. Stulul ooqa cun q`arq`van kurtka hotxhur eyhe:

– Yedyu gyuvaxne, xahiş ha`a.

Ğucad gyuvaxhe, şaqa kurtka gyuvatxın, girgılıyna məsələ haa`as. Məsələ vooxhi deşdiy

– Kumaq he`e məsələ həl ha`a`as, yedyu, – Saşe xahiş ha`a.

Yede cavab qeli deşdiy.

– Xahiş ha`a, – Saşe meed eyhen. Zı vak`le axı, sehırlı cavab eyhi.

– Deiş, həşde man kalyma sehırlı

deş vodun yedee cavab qeli.

Həşdə man tanbal va əmaldar cavab vodun. Mani kalymeena sehıriyvalla apk`inna.

– Nəxdun man? Pertxhana Saşa, cavabıd badala eyxhen:

Ğucar fıkrıraşmışxha sa q`araarılqa qora, - yedee məxüd uvhu. Saşar tekra g`alerçu otaageençe qıgeyç`una.

“Həyif sehırlı kalyma yı`q`əlqa işlemişexhi gidğıl – fıkrıraşmışxha Saşa.

– Nya`a məxüd ıxha?”

İNŞA

Rasim Elçinik`le məktəbni məhlee g`acu. Dars giğəlas k`ıldaniy axu.

Rası`m:

– Elçin, inşa otk`uninne? – qidghın hı`ı.

Elçin:

– Otk`uniyn – uvhu. Nya`a qidghın ha`a?

– Koçurmuşa`as ikkanan. Mə`əllime qidghın ha`as.

– Bıkırni yiğıl hıcone hı`ı?

– Nəsimi kuçeyne uşaxaaşika futbolniy huvaaga.

İşni qotkuda idyatk`ıniyka ilekke avub avxhu. Mang`vee Rasimin cuvab qozethı`ı, daftar mang`usqa heles dyaxasva:

– İnşabı eynida ixhes ikkan deş.

Man vak`led ats`an. Hambazın cuvab Rasimisqa pısa qadı.

Hı`rsıka xıl avqa qı`ı uvhiyn:

– Hambazıka ilekke, sa daftarıd g`ıymış ha`a deş. Rasimni xatırek qet`uva Elçi`ne mana qort`ulna

Yı`qı`hı`lqa k`ıldaniy axu. İt`umna prallayiy. Uşaxaaşe addımbı hiqa avhu. Xivni ooqa ilqebç`ime.

Xədı n q`adal g`acu. Cagvarani k`at`arnani yedaaşee kolbuşdi yı`q`nençe bəmbəkiy sa`a.

Dars giğəalme Rasime iş tamav`unaniy. Mə`əllime davamiyyat yoxlamış`ı, uşaxaaşike qidghın hı`iyn:

– Xaaqa huviyn tapşırax şavana idyotk`un?

–

– Geed micagda. Yugdavud. – Rasim, bala, inşa qətgəla.

Rasime oza gıxha qədəqqə girğıl. Mə`əllimis mang`un “Yuxhxhaniyn fəsilbı micagdavud” qabilxha, mana ögunmuş ha`a.

– G`eçeye, Rasim, xətdixhe manisanbışe y`q`əlcaxvas deş, - uvhu mang`une doyni ogeeqa “yugda” otk`un. Nubat Elçinılqa hiyxhar. Rasim yik`dena qexhe. Həməxüd ats`axha, Elçine cun inşaniyxha qədəqqə. Mə`əlli`mikle ats`axhesın. Rasime mana aldamişeyiy ats`axhesın.

Elçin meer g`elil qıxha:

Deş otk`un – uvhu.

Mə`əllim mattey`ına.

– Nya`a bala, g`ammışxha dişde?

– Gaf vuxha deş.

– Bıkırne yiğil hucone hi`ı?

Mang`ve aq`va sakal hi`ı. Rasimıka ilyakki aq`va şaka sakal hi`ı. Rasime noots`a mang`ukl`e uvhiyn fıkrı bı yik`el qadı, pisda ıxha.

Mə`əllime sual tezedan huvu. Elçine vuk`ul avqa qav`u yavaşda:

– Futbol huvaagi, - uvhiyn.

– Noots`a qidğın haame, xaaqa huviyn tapşırax şavane hidi`ıva, nya`a ses hidi`ı?

Vake gozitya`a deşdiy. Gyu`ure

Mə`əllime mani yiğil Elçinis “2” gixhxı. Darsni senee alyat`uyne ts`ettiyni “q`önçika” qora mang`us geed pisdaniy ıxha. Ulençe k`yani nağını damcebışe, sanxha havasıka otk`unni inşalqa k`op`albuyiy ha`a...

Rasimis cun harakat g`ammışxha, geed pisda ıxha. Mang`vee tanafuse Elçinisqa qıxha uzur heqqı:

– Qiyğa mə`əllimaasini otağeeqa hark`ın. İxhan kar mang`us yuşen hi`ı, mang`uked uzur həqqı:

– Mə`əlli`mıs cuvab huvuyke, həşdile qiyğa dehe yugda qətqəs.

Mə`əllime mang`uni vuk`lelqa xıl q`adğu əqəna hi`ı.

1

Mətın qətqə, sesini tonalqa, tempini fasilelqa fıkır hevles yik`elivxan hima`a.

2

Avudunçike əsasda faktıy, hadise xhinne hı`sabə`əs eyxhe. Mətinni məzmunus sık`iyn fıkrıbı qotkuda eyhe.

A) Rasime hambazıke koçurmuş hı`l, mə`əllim aldemiş hey`ı

B) Rasime hambazıke tsı`mis qıxhay ats`axhaiy

C) Elçinin mə`əllimıs hor hı`iy

D) Rasime hambazıke uzur həqqiy

E) Rasime mə`əllimıke uzur həqqiy

Q) Rasime inşa idyotk`un hambazıke koçurmus hı`ı. Mana pısdı vəziyyətıl g`alerçu, mə`əllim aldemişeyik`le şu hıcone eyhi? Vuşdı fıkrən merung`uni əziyyətike istifadə hı`iy qotkudaye?

• GAYDABI •

AVAZLIĞIN CURABI

1. Kasın avazlığbı: zı, şı, ğu, şu, şena, şen, şenbı. Zı yugna hambaz vorna.

2. Siyk`alan avazlığbı: vuc, (I), yic, (II), vuc, (III), yic(IV) - tek sayee; co (I, II), yicbı (III, IV) – xettanani sayee. Vuc coçiy arı.

3. İşaara hagvan avazlığbı: mana, man, hayna, hayin, çina, çin, hooşena, haynəxürna, şena, şen, haşena. Haşena adamiy şosqa arı.

4. Sual avazlığbı: haşune? hıcone? haşbine? hicobine? nenbine? şavınbine? Şu şavun uşaxarne?

5. İnkār avazlığbı: haşucar, haşbicab, hicocad. G`iyına şasqa haşucar arı deş.

3

Ok`ne. Ats`axhe nen avazlığbıiy.

1. Mang`vee uşaxaaşis yuğun şeç`bı oyk`ananbı.

2. Zı g`iyına fitboluqa ilyakkas üqqəs.

3. Hayni maktabee iclas ixhes.

4. Gare, ğu hı`iyn hıcone?

5. Co gırgıba sabı, şasqayiy abı.

4

Mətn qəttə. Avazlıǵı daftareeqa ok`ne.

Zı, Akif, Gulynaz, sayır Leyla maktabeeqa kitabxanaçıys kumag ha`as hapk`ın. Şeng`ee yişdi haring`us sa iş huvu. Şı aq`vabı xapabxhayn kitabbı qəxi`. Leylee k`leyka manbı at`iq`anı.ı. Gulynaree mang`ık`le eyhen: iş yugba gavçe. Akiffee manbı sa`as kumaq ha`u. Q`oni sə`ətile qıyǵa şı xaaqa sapk`ıl.

5

İşaara avazlıǵı bışıka cumlebı ok`ne.

6

K`at`bışdı cıgeeqa lezımın avazlıǵı ok`ne.

1. _____ yiqsumuliy yuşena`a
2. _____ kinoyqa ilyaakınbine?
3. _____ dolamayni k`anek ulyobzuriynbı
4. _____ fıkır vats`avxhes vukkan
5. _____ iş gırgınbışıs q`abılyavxhana
6. _____ kitab hambazısnee axu
7. _____ g`iyna abı deş.

7

Cumlebı qəttə. Xhebe`esda kas hagvan avazlıǵı bışdı avǵançe xat qıkke.

Şena sanxha Bakveençe qarı. Mana şahare yoq`ulle senna axu, vucur idmanıka maşǵulxha Mang`uqa xədin taq`at vodun. Mang`un boy-buxun açmışxha. Həşde mana sa vuk`ulyna şale axtıra vor. Zaker mana xınnena, hək`ena sa pehlivan ixhes.

H. Z. TAĞIYEV NƏXÜRNA MİLYONÇIY IXHA

Zeynalabdinna dek Tağı g`elilinbı qa`ananiy vor. Manbı geeb dağanbaniy dolammışebaxhe. Mana hala k`ırranang`a yed q`iyk`unaniy. Dekkis ıkkannaniy Zeynalabdin cuni xılek avur işlemiş ixhecen, yiğisiysın gıneysın pıl g`azammış ha`aşdeme mang`us Manguk`le ats`anniy Zeynalabdin g`elilinbı qa`ana deş, xaybışda ustaniy ixhes ıkkann.

Zeynalabdin k`ırranang`acar ustayni k`ananiy işlemiş eyxhe, vuk`lel çanaxka battaxniy haqqa. 6 - le k`ap`ik`niy alyata yiğis. Senbı k`ılda ixhayqa gora, battağın çanax dağamdaniy haqqa. Hambazaaşe mang`us kumagniy ha`a battdağnana çanax vuk`lelqa.... Bıkırni yiğil ulydorzul işlemiş eyxhe, dirira işlemiş eyxhe, işılqa zaara arı, gecra ayk`an. Zeynalabdin 15 – sennang`a g`aye hootsana, 18 – sennang`a usta, qiyğar memarpodratçiy ixha.

1873-dı sen q`oni insanıka sacıgee Bibiheybətée icarəys ciga alyat`a. Əhtacı iləşşe, ustabı, fəhlebi avqaaqa, burux ha`a, g`uyu alivk`aras giviyğal. Yiğ – yiğile xarcıy hexxaxhen, naft g`ece deş. Duşmanar Hacıyka naps missına insan xhinne ilyaaka. Şərıkaaşına umud qooxana, cona pay hevles muştariy t`abal ha`a. Hacee vucecad manbışın pıl qele, buruğud, cigad cun eyxhe. İş halab yi`q`ba əə giviyğal. Hacı darıxmış ha`a deş, tekra dağamiyvalis ulyoyzarna. Fehlebışın pıl vaxtee qelen.

Sayid g`uyençe fantan ı`xiyxə. G`elilinbı qa`ana Tağıyna dix, battağçiy Zeynalabdin, həşde milyonçi Tağıyev eyxhe. Xhebillə sen (1895 – 1897 senbışee) şaharni yi`q`nee xədn saray alyat`a. Sarayni yoq`ni barugun, çardaxılne ç`ak`ni minarabişe insanık`le qoravayiy eyhe. Binayni yoq`ni sural, ögilni əkkəni cigee, ç`ak`ın k`arın fanarniy gırgın sura işıxlamışiy ha`a.

Tağıyev ham naftxuda, ham yöxxəyna yessiy, ham fabrik`ant, balıx sənayeçi, ticaratnayıy yuk haqqanı gamıbıřda yessiyıy vor. Guba, Yevlaxnı sural ç`ak`ın ç`alaqbı. Mask`val yoq`uble martabanan saray, İrانیl karvansaraybınıy vod

1

Sualbıře mətnına məzmun əks hıdyav`uy faktbıřka əsaslandırmıř he`e.

1. Zeynalabdin nya`a dekkını xılek avur işlemıřxhes razexhe?
2. Hambazaaşıs nya`a Zeynalabdinıs kumaq ha`as dekkanı?
3. Zeynalabdinni dekkiqa pıl vodnang`a, nya`a duxee bəttağ haqq`a?
4. Zeynalabdine nya`a řərıkaaşıs xəyanət ha`a, manbıřda pay qıdyoole?
5. Zeynalabdine nya`a fehlebıřın pıl vaxtee qıdele?
6. G`elılınbı qa`anı Tağıyna dıx, bəttağ haqq`ana Zeynalabdin nya`a kar dena axva?
7. Yevlaxnı suraylın ç`ak`ın ç`alagbı, Maskvaylın, İrانیlın Karvansaraybı, Tağıyevə nya`a řərıkaaşıs heles gırxhu?

2

Huvunı əlamatbıřıke nenbı Tağıyevus aaidda ıxhay tabal he`e, cumle mançıke g`urmuř hee`e.

missına, yugna, zəhmət ha`ana, sabırkana, pisda, sabır deřda, pılıkana, ək`elikana, aldayxhanna, xıl açuxna, iş haa`ana, tanbal, əziyət ha`ana

3

Mətnee kalymabı deřdı cıgeeqa nen kalymabı gıhxhes eyxheye?

KASIN AVAZLIĞBI

*zı, ši, gu, şu, şen, şena, şenbı – kasın avazlığbı vodunbı.
Kasın avazlığbı tekni saye va xəttanani sayee eyxhenbı.*

Tek

I – zı
II – ğu
III – mana (I, II, III) man (IV)

Cəm

şi
şu
manbı

KASNI AVAZLIĞBIŞDI HƏLBIŞDA ÇEŞNA:

Doyışna zı
Harakatısna zı
Eysisna I yızda (I – III cinsbı) yızın (IV cins tek sayee)
(I – IV cinsbı cəm sayee)
Eysisna II yızdı
Cusna zas
Doyısna ši
Harakatısna ši
Eysisna I yiğda (I – III cins) yiğın (IV cins tek sayee)
(I – IV cinsbı cəm sayee)
Doyısna ğu
Harakatısna ğu
Eysisna I yiğna (I – III cinsbı) yiğun (IV cins I – IV cəm sayee)
Eysisna II yiğni
Cusna vas
Doyısna şu
Harakatısna şu
Eysisna I vuşda (I – III cinsbı), vuşun (IV), I – IV cəm sayıl
Eysisna II vuşdı
Cusna şas

Xhebır`esda kas hagvani avazlıgıbıŝda çeŝna. Doyisna ŝena
 (I – III c), ŝen (IV c) ŝenbı
 Harakatısna ŝeng`vee (I c), ŝeng`ee (II c) ŝenbıŝe (I, II c) ŝençin
 (III – IV)
 Eysisna I ŝeng`uni (I – III c), ŝeng`ın (II c, I – III c) ŝençına
 (III – IV) (I – III c) ŝençini (III – IV c)
 Eysisna II ŝeng`uni (I c) ŝeng`ını (II c), ŝençini (III – IV c)
 Cusna ŝeng`us (I c), ŝeng`ıs (II c), ŝençıs (III – IV c)

4 Mötərizeedın avazlıgı k`at`bıŝdi cigeeqa qotkuda gıxhxı ok`ne.

(*Manbı*) sualbıŝıs zı cavabbı quvu.

Zı (*man*) k`aneqa qıxhana.

Suvani q`omaqa hipxhıring`a (*ŝas*) yəqqı`linbı qızaaxı.

(*zı*) kitabılqan xədı havasniy vodun.

5 Zı, ğu, mana avazlıgı k`at`bıŝdi cigeeqa ok`ne.

1. xhuled`esdi sınıfune qədəqqə

2. giyqa suvalqa üqqas

3. gade nençene vorna?

6 Avazlıgıbıŝdi otk`uniys fikir hivle.
 İnyaxud oyk`anan. İnyaxüd qədəqqən

inbı

manbı

ŝenbı

inbıŝıqa

hoŝenbı

cumlebı hau ok`ne.

7 Xhebır`esda kas hagvan avazlıgı həlbıŝee ok`ne.

Q`I`DMIYN ZOR

Ay suvabişilqa gyoğan yiz,
Gyuxbid yik`el qale`e.
Man uleppid ozuriyn
Uşaxarab yik`el qalee`e.

Ğu ç`iyelqa gixing`a,
Yızın yik`id yug qexhe.
Cigabı cagvara g`ing`a,
Şadxha, xacalat dexhe.

Yorğan apçe ğu yugna.
Mexhece bağıs mık`ada.
Yığın yik`id geed yugda.
Har cigaysıd g`üməda.

Ğunang`a g`elbışik avud,
Zas sukbi yik`el qadı.
Şak`le manıd ats`a vod,
Şıbıkda vod mançin g`el.

Zı eyhen, gyoğe ğu, yiz.
Mık` haa`a xəybışeençe.
Xətta t`et`bı telbınan
G`i`lid yugda qalece.

Ə. Ziyatay

1

“Q`i`dmiyn zor” otk`uning`vee zor eyheng`a hicone fikree aqqı?

- A) G`i`lina alyaat`asdi bol məhsul
- B) Bəmbək xhinnen cagvaran yiz
- C) Uşaxaaşe hı`iyni yizine toppaaşike

- 2 Q`idmına yiz nekke geed nyaqane gyoğa? Hinçine hək`e seç`ni neni bəndeyiy otk`un? Hamana bənd yik`ençe eyhe.
- 3 Q`idmiyni hək`ee nen seç`bine ats`a? Yik`el qadınbı hambazaaşis qətqe.
- 4 İnsanaaşə q`ı`dmına nen bayrambine ha`a? Hinçine hək`e fıkrıbı hambazaaşis yuşen he`e.

Dekkaaşen uvhiybı:

Q`idmın yiz – gı`liyna bolvalla.

• GAYDABI •

FEİL

Karbişin harakatbı ats`aralya`ani kalymabişik`le feil eyhi.

Feilin g`oocene, g`avcuyni, g`avcesdi işin harakat hagva. Feilbişe hicone ha`a? hicone hau? hicone ha`as? sualbışis cuvab qeli. Feilqa xheyible zamana (gah) vobna: apk`inna zamana həşdiyna zamana, qavalesda zamana. Mançıqa cin şikılçıbı vodunbı. Cumleyni ab feil xabar xhinne işlemişooxhi, mübtadayka bağılba vooxhi.

- 5 Cumlebi qətqe, feilbişis sualbı ok`ne.
1. Miç`ediyle itumun gyoğiy g`yoğa vodun.
 2. Uşaxar darsas apk`ininbı
 3. Şi harni sen xiveeqa havayk`ananbı
 4. Xənni yigıs zı ts`edın tyulibı alya`as
 5. Yişdi sınıfni komandayn tseppiyna ciga avqu.

6

Şikilybbışıqa ilyaake, insanaaşe ha`an harakatbı eyhe. Mani kalymabişika cumlebı ok`ne.

7

Dagayd huvuynı kalymabişike harakat hagvan kalymabı g`əxi` ok`ne.

ek`ra, uftanın, xəv, yits`ille, qədqəs, məttın, ilveexas, ts`its`a`as, miçer, şatsa, hoğalas, oxhanas, alikkas, nyaxdun, gyoxas, alişşes, mekvna, cagvaran, dars, bat`rayn, xholle, qiğeçuyın, g`attixhana`as, qızaxxas, alyaat`as

8

Huvuyni kalymabişis antonimbı ok`ne.

qöona –

aaqan –

hark`ıniy –

alyat`as –

ulyoyzarna –

alya`as –

gits`anas –

əkkəna –

gyu`aras –

9

Huvuyni kalymabişike cumlebı hi`i ok`ne.

- 1) Haynişşen imtahanbı sınıfın gıdğıl yüç`üd`esdi zarada
- 2) Yişin ukkiyn imaciys sınıf bağeeqa
- 3) Veriğ ši kyoç`umee gırgıba xaybişeeqa sabıynbı.
- 4) G`ilina cəmə`ət xivın yişdi suvalqa hapk`ın seyranı.
- 5) Şi xaa`ad sesbiyiy davatbınani hiviyxharanğa xaaqa g`iyxhi.

TS`EDNİ SENİL

Xivar, ubabı şad eyxhe,
Ts`edni senil, ts`edni senil.
Yızın yik`id sıbık gexhe,
Ts`edni senil, ts`edni senil!

T`et`bışed əqəna ha`a,
Gırgın yivar xhınak qa`a.
Yızda ı`mır xiliy qaa`a,
Ts`edni senil, tsedni senil!

İ`mırın har yiğ açuxda,
Qığəçuyın t`et`bıd uftanda.
Gırgın cigabıd micagda,
Ts`edni senil, ts`edni senil!

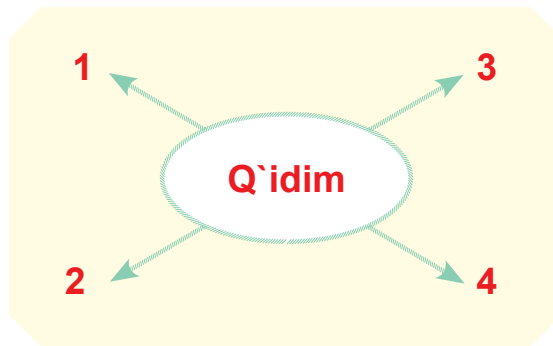

Karıd vatanın bolda vod,
Gırgın insanar yugba vob.
Duşmanarab qəvəyq`ən vob,
Ts`edni senil, ts`edni senil!

İlyas Tapdıǵıke

- 1 Seç opk`unna nya`asniyxha şadexhe?
Mang`una şadvalla eyhes vəəxəye?
- 2 Ts`edın sen neni fasililqane gexha? Mana fasıl daftareeqa ts`its`ee`e.
- 3 Teze senıka sacıgee medın nen bayramne ha`a? Manı bayramnı hək`ee yuşen hee`e.
- 4 Q`ıdmın xususiyyatbı eyhe, manbı sassadna cumlebışee işlemış hı`ı daftareeqa ok`ne.

Çesna: *sağlamıyvalła. Q`ıdmıynı yızın insanaaşıs sağlamıyvalła vukkeeka.*

• GAYDABI •

FEILIN ZAMANABI (GAHBI)

Yıqsumee feiliqab xheyible zamana (gah) vobna: həşdiyna zamana, apk`ınna zamana, qavalesda zamana.

FEILYNA HƏŞDIYNA ZAMANA

Həşdiyni zamanayn feilbışee harakat yuşen haa`ani vaxtal eyxhi ıxhay hagva. Həşdiyni zamanayni feilbışe hıcone ha`a?, hıcone eyxhi? sualbışıs cuvab qeli. Si maktabeeqa üqqə. Zı çoculqa messaj vodun oyk`an.

5 Huvuyn feilbı həşdiyni zamanayl ok`ne.

Çesna: ilyakkiy – ilyakka; otXHuniy, huvuy, orzuliyy, ookkiyy, qarıy ark`iniy, ork`uliy, gyats`ıy, horhuliy hadq`uriy, ıxhay, ot`uliy, sı`ıy, ulyorzuliy g`ayxhiy, hopt`uluy, ats`axhay, g`aciy.

6 Cumlebışee həşdiyni zamanayni feilbışik avğançe xat` ts`its`e`e.

1. Uşaxar darsas apk`ininbı.
2. Şi har sen g`i`lina suvalqa havayk`an.
3. Zı sanxha ık`arna hambaz g`acesniy hark`ın.
4. Sık`inni vaxtale şi konserteeqa vüqqəs.
5. Duşmanaşike şı yişin torpağbı alyaat`asınbı.
6. Uşaxaaşe futbol vob huvaaga.

7 Kalymabışın sa həşdiyni zamane vodun otk`un.

- A) qədqəs B) gits`iniyn C) geyts`en

8 Motərizeedın feilbı həşdiyni zamanayl ok`ne.

Yişdi sinifın gadebı futbol huvaagas (*hapk`ın*)
Xivın adamer ok`gyooxas (*üqqəs*)
Yuxhxhan yiğbı xiliy (*qixhes*)
G`i`lina xhyan g`umədanang`a, gadebı damaylqa əvəyxəras (*havayk`an*)

9 Sualbışis cavabbı qile. Həşdiyni zamanayl ok`ne.

Mə`əllimee (*hicone ... ?*)
Rəssamee (*?*)
Çobanee (*?*)
Doxturee (*?*)
Şoferee (*?*)

SƏ'ƏTSAZ QƏN

Yuxhxhanniy vod. Məhləni çınarın ögecab yarpağ gığavhunaniy. Meed zarada – zarada mık`an kulyakbıniy a`a. Q`ıdmiys med y`i`q`əlqa sak`alas fikreyiy.

Çınarni q`oma akvaa hi`ıyni qənani balabışis insanna yazıxiy qöö. Kulyak a`ame ghal – ghalis huvu ç`ak`ın haraybıyiy ha`a.

Manbı q`uq`ençe qığeç`uyng`a xheyibleniyiy vob, qiyğa mık`alike q`öble qivk`u, saniy avxu.

Sa yığıl xəmdiyle xileci ilğeç`uniy, meeb mits aa`a gibğıl. Miç`ebilqamee avuna. Miç`ed qənın akvaa çınarni q`oma g`ideciyn: mitsın g`a`avhuyiy. “Qənınayiy suvəyna” mexxva zı şatsaniy qəpqı`.

“Bala nyaqanıyxa vuxha? Mitsın mana vukkunaniyxa?” Geeb narahat vuxha.

Sayid məhləyni sa xoşşee sa g`oyk`alan k`arın kar g`acu. Hina qənına balayiy. Zaraba mana avqu, xaaqa qabı. Mık`alike titramıyiy haa`a.

Manasa q`ölle yığna xaa avxu, can g`ümə atk`u. Sassayəqqes g`anatbı açmış hi`ı alivxas vəxəyiy. Sayıb g`oocenaniy alivxu g`ulelqa gyooxayiy, mançe ciyelqayiy g`ook`al.

Sayıb sə`ətbıška kırıvatni avunni çamadanbışis k`uxhyar ı`xı`yxə, xalçeyni saçaxbışike avqu ts`its`aa`ayiy, mana geeb şuluxbayiy.

Həşde hək`ena gaf haa`as. Yişdi xaa kavkurnan sa sə`ətniy vod. Man geed qotkudaniy işləmiş eyxhe. Mançin ögeeqa, yı`q`əl axuy, g`acu deşdiy.

Bıkrni yığıl sa gaydaykaniy işləmiş eyxhe: - çik – çik, cik – cik. Yuxhxhan şit`ar g`üməni ölkabışile siyk`alyniy.

Qənina bala alivxəs vəxənçile qiyğa sə`ət zarada – zarada ulyoyzariy. Yedee eyhenniy: – İçiy, hine qənin g`el giditxhuyn, mana qabını yığile sə`ət xarab ıxha.

Hək`edad sə`ət işlemişxhe g`alyadaçenniy, gozeeqa sapk`ılma g`ecenniy dayammışxha vod. Yedee xhıleka kavkur ıgviykar haa`ananiy, man meed çıqqıltiyka işlemişexheyiy. Məhəttalebxhesda işiy. Hini sə`ətık hıcone ıxha? Mısyahat haa`ana sə`ət, sə`ətı qa`ang`usqa ıkkesva.

Dehe hagvas gitxhu deş. “Sə`ətsaz” xaa`ar oxhuray. Xəmdə xaaqa qabıme hıcone g`acu: qənina bala xhıntaşika sə`ətni kavkuruk atıpq`ın, huvaaga vob.

Yedee xılepı sana – sançıs ı`xı eyhenniy: – Hınəxdıne “Sə`ətsazıke” yuşen hee`e!

K`ınna qən sa q`öni yığile alivxu apk`ınna. Sə`ət meed hammaşıyn xhinne işlemiş eyxhi gidğıl: çik – çik – çik – çik

Xalide Hasilova

1

Avudni sualıbıdı nənçısne mətnee cavab idyaake?

1. Qənıka tseppa xhuleble balaniy vob?
2. Qənın akvaa nya`asdiy çinari ni q`oma deş?
3. Akva mıtsın g`a`aççıyle qiyğa qənın nyaane akvaa hı`ı?
4. Qənın balays nəxüdne kar hele?
5. Qənına bala nənçeni avaykı?
6. Qəni ne balayn k`ırvatık avud hıconiy ha`a?
7. Kavkurnan sə`ət nya`asdi işlemiş dexhe?

2

Mətnıs plan tətbiq hı`ı, məzmun yuşen hee`e.

3

Qotkuyn cavab eyhe. Sə`ət sə`ətsazıkle hagvas nya`a giditxhu?

1. Man sə`ət yisseyniy gıxha
2. Sə`ət nya`as işlemiş dexhay ats`axhxhayniy.
3. Yedee sə`ətna kavkur ıgviynar havume man çıqqıltiyka işlemişexhenniy
4. Qən alivxu apk`ınnaniy, sə`ət meed hammaşıyn xhinne işlemişexhenniy.

FEİLNA APK`INNA ZAMANA

Apk`inni zamanayni feilbişe harakat yuşen ha`ani vaxtale hiyd ixhay hagva. Apk`inni zamanayni feilbişe hicone hi`i?, hicone ixha? sualbısis cavab qeli.

Dek bazareeñçe qarına. Çoc televizoreeñçe hagvu. Mang`us mık`ada ixha.

4 Huvuyn feilbi hæşdiyniyiy apk`inni zamanayl curu`u, curayd ok`ne.
g`ats`ayk`van, ulyoğa, qottalasın gyats`essın, g`aciyn, hark`inna, qoyxharan, ats`an, aaqı, ha`as, girğilyna, ark`inna, adk`vuyn, gekkanbı, qetqe, ok`ne, alişşuyn, bıkira`aş

5 Kalymabişin nen apk`inni zamanayl vod huvu.
A) Ulyobzurob B) qöona C) hooxarasın

6 Apk`inni zamanayni feilbişike cumlebi hi`i ok`ne.
avaykıyn, orzulyna, apk`inna, alixına, yixha, yuşeni`ına, hapq`ırna, ıkkıyn.

7 Mötərizeedın feilbi apk`inni zamanayl ok`ne.
1. Bağeeñçe yuxhxhaniyn t`et`bı (sa`as)
2. Miç`er suğotsumee, zı aq`va- xıl (hoyğal)
3. Çocus axtıyn xaybı (alya`as)
4. Haynissen ok`bı zarada (hiyxhar)
5. Mə`əllim sınıfıeeqa (iç`esse), si g`elilqa (suğootsa)

8 İmla ook`ne

Dek işile xaaqa sak`ı. Uşaxar mang`usqa g`adapxhın. Dekke qiyghınıyn:
– Şavane yedis kumag hi`i?

Nergize uvhiyn:

– Zı xaaqa xhırıs üvxü, eveciybı hodğul. İylee hiççud ittyovhiyn.

GUCNANA GADE

Hini vaxtalqame cuni tay – tuşne əree İlgarın yı`q` çıyes i`xəs əxəna ıxha deşdiy. Yıtsıq`vəd sen ıxheeyid cuni tayeəşile seçmiş exheyiy.

Sa yiğil g`onşuvaleeqa, Hətəm emisevang`a, k`aneni xivençe sa gadeyiy arı. Uşaxaaşe sa cigeqa sabı gahbıyiy ha`a. Hətəm emiyni gadeyk`le əq`ənançe İlgar qöö g`acu qort`ulna. Muhman hagu uvhuyn:

– Ats`axhe. Do Eldar vod. Xiveead tayeəşin girging`un yı`q` ç`ıyes i`xiyə.

Mang`uka hiçokaras əxəye?

– Nya`a dəxə? – İlgare zarada uvhuyn:

– Yaxsı, manke givğle

Q`öng`esana karbı g`ayşu k`anyaqa qepxha sat`ipk`ininbi. İlgare vuce imkan huvuna, ts`eppiyna fi`il. Eldare he`ecen. Hamıb mang`una gucni vatsa vuxhes vukkan. Eldarısse fi`il haa`as dəfxuna. İlgare zarada harakat hı`ı mang`un yı`q` ç`ıyes i`xi`. Hiqiyalla sabını uşaxaaşed, Əzizeyid şeng`un sura aqqı.

Uvhuyn: Eldarın g`el g`ayek açatxır. Sayib hiçokre.

İlqar sik`ırra hı`rsıka ıxheyir aqqas əxi`deş. Meeb sat`ıpq`ıninbı. Meed sa manzile İlqare Eldarın yı`q` ç`ıyes i`xiyn. Uşaxaaşe harəybı hı`ı. Əzize meed uvhuyn:

– De`eş hinid dexayn. Ğu hiç`okaras gidirğılcar Eldarnı g`elike aqqı. Meeb tezebanba güləşmişəbxhe. Həşde haşşuyiy g`amxha mana gucuka vor.

Meeb sat`ıpq`ıninbı. Həşde Eldare əhtiyat haa`a güləşmiş eyxhe, nimee fi`ıl hav`eyib sa kar dexhayn.

Eldare İlqarın xıleppi aqqı ts`ıts`a`ame, İlgare meeb fi`ıl hav`u mana oğançe ç`ıyes i`xi`.

Uşaxaaşe meed harəybı hı`ı. Əzize uvhuyn.

– Ğu, Eldarın yı`q` ç`ıyes i`xəsse, yiğın yı`q` ç`ıyesniy qetu. Manke Eldar vale gucuka vor

İlgar hı`rsın qorxu əə girğıl, oza qıxhana. G`ecee – g`ecee mang`us haqsızıyvala haa`ava, İlqarıs geed pisdaniy ıxha.

Mang`usqa məxüdni qöö, uşaxaaşın gırgınbı mang`ulqa k`yopt`ul, mana getuna. Geşşes ikkiykıneyir, vuce-vuc aqqına. Ulek`le hiççud g`idecu tyulıbı tanalqa ali`l, kitabbı gıxhxhiyni cigeeqa ark`ınna.

Kitabbı alyat`u, fıkır haa`a xaaqaniy əlhəə, sayid şavame mıgalqa xıl gıxhxhı. Fıkreke curxha mıgalqa ilyakkı. Elmare əqəna ha`a mang`uqayiy ilyakka. Mana g`acu İlgareyid əqəna ha`a girğıl.

– Ğu incimiş mexhe, – İlgare uvhu, Elmar cuvabıs giröil.

– Əzizaa mihmanva yızın sura aqqı. Ğu zale guclura vor.

Nots`ıyle rang – rangıs helene İlgarna sir – sıfat, k`arats`uvxhaba. Mani əral atsaxhxhanke, Elmar yugna gade vor. Mühübbatika Elmarnı əqənayke işixlamusuvxhayni sıfateeqa ilyakkı, g`üvənada uvhuyn:

– De`eş ğu zale guclura vor ...

1

Cumleebi mətınne məzmunuş sik`ı sırayka ok`ne.

1. Elmare İlqar mang`ule gucuka ıxhay uvhu.
2. Xhebnəqqe saç`uvkuyle qiyga, Elmarısse İlqarın yı`q` ç`ıyes i`xəs əxi`deş.
3. İlqar cuni tayeeşini aree guclu gade xhinneniy atsaxhxhe.
4. Yaşıdaaşe Elmarıs tərəf aqqıva İlqarıs pisdaniy ıxha
5. Sa yiğıl k`anene xivençe Hətəm emeevanğa mihmanniy arı.

2

Nena fikiriy mətnini məzmunus uyğunba qöö.

- A) Elmar mihmava uşaxaaşe manğ`un tərəf aqqı
- B) Elmar İlgarıle gucukaniy
- C) İlgarı vuc gucdena ıxhay gammışxha pisdaniy ıxha
- D) Ts`ettacad Elmare İlgarın yı`q` ç`iyes ı`xi`yn

3

G`ı`bını q`ərəni cigeeqa nen cuvab gıxhxhes exheyy?

- A) çemçe
- B) t`uç
- C) arzu
- D) çələng

4

Mətinni məzmunus sik`l sualı daftareeqa ok`ne. Sualbışdı qotkuvalis fikir hevle.

5

Dekkaaşdı uvhiybışike nenayiy mətnıs sik`ı. Nişilallane?

- A) Elina guc – selina guc.
- B) Girinçin ts`edın – hambazna yisseena.
- C) İgidiyvalla guçee deş vob – yik`ee vob.
- D) Yugvalla ç`yeyl axvas deş.

• GAYDABI •

FEILNA QVALESDA ZAMANA

Qavalesdi zamanayni feilbışe harakat yuşen haa`ani vaxtale qiyğa ixhes ıxhay hagva. Qavalesdi zamanayni feilbışe hıcone ha`as?, hıcone ixhes?, sualıbışis cuvab qeli.

Haynıssen yışdı xıveeqa yəq ts`ıts`aa`as Zaqa alyat`asın pıl vodun. Mık`alybı allesşe, q`ı`dmı`ys osbı ha`as ıkkın.

6

Cumlebi qetqe. Qavalesdi zamanayni feilbişik avgançe xat` qikke.

1. Sabara vaxtile qiyğa g`i`l qales
2. G`i`liyn tətilybı giğalas
3. Uşaxar ç`ak`ınbışıka – istirahatis havak`anas
4. Q`i`dmına veriğ gecba ilqooç`i
5. Mık`an mıtsbı a`a gidğıl
6. Şi yeddika xalasiysqa xiveeqa hapk`ın
7. Gyogiy gyoğu, damayn xhyan xət qıxha

7

Huvuyn feilbı qavalesdi zamanayl ok`ne. k`yabk`ın, kyaxı, gats`ar-k`uniy, g`axuviy g`it`ork`ul, ork`uniy ats`axhay, qoşşuriy, ark`iniy, girğiliy, səyxı`y, get`uy, oodxuy

8

Kalymabışın nenne qavalesdi zamanayl huvu vod.

- A) Hit`irxun B) hirk`ıl C) ulyozaras

9

İmla ook`ne.

Nergiziy Sevince g`i`l babasiyni k`ane xivee alğahas. Manbışdı babasiyqa xədin meyvabışın bağ vodun. Meyvabı hitxhiring`a içeeşe k`yoturiyn meyvabı sa`as. Manbışe ç`alağeençe mugurtikanıd sa`asın. İceeşe xivee yugda istirahat ha`as.

10

Huvuyni feilbışın sinonimbı ok`ne.

gyoxas –

hooxharas –

aç`ivkas –

pıçauy –

səyxı`y –

g`axuvuy –

BANAVUŞ

Çamrabı atk`ın.
Nyaxha banavuş?
Nya`a zarada k`eçu
Gu, ay banavuş!

Gırgini cigayn
Əqəna ha`a.
İçeeşe t`et`bı sı`ı
T`uççer ha`a.

K`ırı alixxhe,
Həşde banavuş!

G`ayxhimee cuvab,
Sadk`il banavuş!
Zı yuxhxhan adı
Şu şaduvxhava.
Zınar şadxhana
Açux qıxhava.
Yızda i`mırıb
Yuxhxhanmee vobna.

Nebi Xazri

1

Banavuşne uvhiynbişke qığevcuna mə`na nenayiy?

- A) Banavuşun açmışxhay yuxhxhaniyni qadiyke xabar hooli
- B) Yuxhxhan qadime ç`alagbı k`at`il qedaxhe
- C) İçeeçis banavus geed ikkiykan

2

Şos nen t`etbine ikkiykan? Ats`ani t`et`bışin do bı daftareeqa ok`ne.

3

Avud huvuyni dekkaaşin uvhuybı ts`ettiyni sınıfbışee g`ayxhiynbı.
Qətqı`səfbı t`abal hi`ı qotkuda ok`ne.

Q`əsınbışıs hürmət himaa`a, şu q`əs gixhes deş
Q`əsung`uke kumaq, mek`ung`uke uvhiy!
Dek ıxhay dağamda, dekvalla hav`uy rəhətda!
Q`alam avqiyıni xilen, sadaq`a heqqas xil aaqa

MISSINA AĞAYIY ÇOBAN

Ögilne senbişil varlı sa q`əsdaniy yeşemiş eyxhe. Mani q`əsing`uqa xədin davaraaşın sürü, sayir yik` temızna çobanniy vor. Mani çobane yiğis davarar gyaazi, mañçına nyak ağaysqaniy qavayli. Ağemee mani nyakkılqa xhyan alıkkı, bazaree massaniy hoole.

Çobanı ıkkannaniy ağa mani fikrele ilğeceçen. Eyhenniy, cəmə`ət aldemiş hima`a, bınah vob. Mang`us xayir deşinni. Missivalin ağayni ulek`le hiççud g`ece deşdiy.

Sa yigil davarar dereadni uxhiyxhan. Çobanı tepayni q`oma, litid ç`iyelqa geçç`u gyurniy. Sayid xəəni aq`valqa gımılybı qadı. Sa ğyoğiy ğidğil, alt`irq`ın xəəqə ilqəç`e Dereeqa sel qabı, gırgın davarar xhyanee boğmıšetxha, hat`ıynbı.

Peşakar davaraaşını yessiysqa hark`ın. Adamiy, peşakar xıl q`ərar arı g`acumee məhəttalxha qıdg`ın hı`ı:

– Nyak nyavxha?

Çobane uvhiyn:

– Ağa, vakle xətta uvhiyn, nyakkılqa xhyan ilmekka, cəmə`ət aldemiş hima`a, ğu zal k`ırı alixxhı deş. Həşde cəmə`əti nyakkını cigee huviyn xhyanbı sa cigeeqa sadı, hucum hav`u, yuğun ğırğın davarar ikkiynbı.

Surunne xərunğ`ve nimee q`aratsaiy – vukul k`yot`eeyib, xayir ıxha deş.

Dekkaaşen uvhiybı:

“Geed İkkanna, k`ıniñçiker ixhesda”

1 Mətinna axırını cumle nene dekkaaşe uvhiyñçikaniy tamaa`as?

2 Yuğneme, ağayke nyakkılqa xhyan alikkiyna maksad hiconiy?

• GAYDABI •

ZARF

Zarf – yuşeyna hi`ssa vuxha, feilin hagvani harakatın, tarkıbın, teherin nişanbı hagva.

Zarfin *nimeen?*, *nyaxür?*, *nyaxüd?*, *nyaxüb?*, *nenke?*, *nyaqa?*, *nyaa`ad?*, *nençe?*, *nya`as?* Sualbışıs cavab qeli.

Cumleyni ab zarf – zərflik cumleyna üzvü vooxhe.

Əq`ənançe sesbiyy g`iyxhi.

Giyqa maktabee iclas vodun.

Gadebı yızıl xhırtsebiy ulyobzur.

3 Dekkaaşin uvhiybı qətqe. Zarfı g`əxi` ok`ne. Sualbı hile.

Ts`eppa gyopke, qiyğa hööğe.

G`i`lina xizak həzir hee`e, q`i`dmına əraba.

Miç`eed qadıyn çamraykvan yiğ, yı`q`i`hile qiyğad g`ümə adak`van deş.

Geer ulyoyk`alna, ek`ra g`e`exhana.

Xeppa ulyopk`ulna, ek`ba k`yooxhana.

Xaa dadal, akkas k`at`e.

4

Zamana hagvani zarfbısin ahtonımbı ok`ne.

Çeşna: *g`iyına – g`iyqa*

həşde –

nootsa –

qıtsıq –

g`iyqa –

exhal –

saxha –

miç`eed –

şatsa –

xəmde –

5

Ats`axhaybışın cavabı t`abal he`e, Zarfbışdı avğançe xat` ts`its`e`e.

1. Yıvıl oğa xhinena bardax. (T --- L)

2. Xəmde qiğeedaç`e, miç`eed ayk`an. (X ---- L)

3. Yəqni yi`q`nee k`umk`um qooxhar. (B ---- X)

6

Sinonim zərfbı ok`ne.

Çeşna: *hiyd – ögiyl*

7

K`at`bışdı cıgeeqa zarfbı gıxhxhe, cumlebı bıkıre`e.

1. Haynıssen yuxhxhan qade.
2. Q`əsdı dekkee şas zamanayna xabar ha`a.
3. Xıvın işıxbı g`eciyiy vod
4. xalee yızdı çocun davatbı ixhes.
5. ikkana, k`ıldanañiker eyxhena.

MARALIN İHTİBAR

Xivee sa zerniy vob. Mançın do Maralniy vod. Man do mançıs adeniy huvu. Maral adiyına sevımliniy vob. Qotkuda uvhee, mana girging`una sevımliniy vob. Mana yişdi ulene ögeniy xəp quvxha.

Yik`elid, g`i`liyni tətılbişee xivee vooxheng`a girginbı k`inni Maralni vuk`lelqaniy savayle. Sang`ve mana sıǵalamış, sang`ver ok, xhyan, meyvaniy mançıs hoole. K`inna Maral yişdi xileniy xəpquoxhe. Vuk`ul xılelqa, a`qvalqaniy qabaǵa. Şi əq`ənanag`e hooxha, şiyiy qoot`al. Mana mançine k`ane şale geerniy yeexhe.

Senbı atk`ın. Maral xəp guvxha. Micagna zer vuxha. Xiveeqa arımee, Maralın adilqan məhəbbət g`acuna zı məhəttalıxhenaniy.

Har yiǵıs akkayni öge. Maral çoleençe qavalesniy gozetaa`a. Maralık`le akkayni ögee adiy g`aycume gucnaba qavayle, sa–q`önəqqə hooxhananiy. Maralın mançıka çini yessiys salamıy hoole. Zer adiyşqa quvxhame, adee qoogananiy. Maralınıd adiyini xıleppısıs mizniy üvxiyxə.

Sayəqqe g`i`lina adiy yik`ıyk`ırna. Dekke mana doxturusqa. Bakeeqa yikkı. Maral yişdi umudun avxu. Şı meeb xəmdə akkayni k`ane Maralniy gozetaa`a. Mana ses dena qavayle, yişdi aq`veeqa ılyaaka, qiygab vuk`ul k`ep`çı mahleeqaniy ooç`e. Sayəqqe mamasıys mana avt alas vukkanmee, ts`its`ıvuxha, mamasıy k`yodasniy vukkiykın. Zı xilene

t`at`aaka mançis i`xiyn. Zer barugulqa diramuşuvxha, hi`rsıka zaqa ilyaaki. Mançe adiyş şikayat haa`asva zı qəq`əniy ha`a.

Mançile qiyğa adiy Bakeençe qarı. Zer hooxha – hooxha adiyni ooqa g`adapxhın. Mançini sesılqa gırgın g`onşubı kuçeeqa qıgebc`ı. Girging`ve hini curayni manzaralqa baletiy ha`a. Maral adiyni ögee ulyobzurna . Mançe adiyni xıleppişis miz uvxiyxə, tyulubişike eva hi`ı vuk`ul mang`ine xhitxhale dyuguliy haa`as vukkan. Maralni ulençe nyağiy üqqə. Adiyır g`eeşeyiy. Girging`un uleppi g`yats`ıyiy. Maralın i`htibar g`acume, zı hi`ıyni harakatile peşmanxhana. Mançile qiyğa zasse mana hadise yik`el hivxan haa`as vəəxə deş.

1

Mətnəna məzmun avunni planis sİK`i yuşşan hee`e..

1. Maral adiyne sevimliyi vob.
2. K`inna Maral
3. Har xəmdə akkayne ögee
4. Adiyın yik`eyk`eriy
5. Maralne uleppişençe nyağiy uqqə.

2

Mətnençe nena mə`nane qığavhu? Fıkrıbı qotkuda uvhu, təqdimat həzzir he`e.

3

Mətn qopkuba qəpqe. Sualbışis cavab qele.

1. Maral do mançis şavane huvu?
2. K`inna Maral nişikenuy şadouxhe?
3. Maral çolənçe qöome hiconi ha`a?
4. Maral yişdi umuduna nya`asdiy avxu?
5. Maral nya`a hooxha – hooxha g`adaxhvan?
6. Maralni ulençe nya`asdiy nyağ uqqə?
7. Geed ats`ana nişekeniy peşmanxha?

ZARFIN G`URULUŞ

Zarfbı eyxhenbı: **1.** Sade: mısa? goone, qiyga, qihna, dyoles, əq`əna, k`ane, mıglek. Zarf hagvan sade kalymabı yiqsumee k`ılda vodunbı. Mançini tarkibe, g`uruluşe cinsbı hagvan şıkılıçıbı işlemişexhi deş.

2. sade idxhıyn zarfbı.

Sade idxhıyn zarfbışın curabı:

1. Cinsbınan sade zarfbı, masalan, geer (- b, - d), sanar (- b, - d), yugra (- ba, - ola), ek`ra (- ba, - ola)

2. Həlbışdı şıkılıçıbışikva idxhıyn zarfbı: nençe, nenke, nyaqa, avğançe, ooğançe.

3. Kumag ha`ani kalymabışikva idxhıyn zarfbı: vuc – car, yic – car, vuc – cab, yic – cab; nençe – car (- b, - d), nyaxür (- b, - d)

4 Huvuyn cumlebı ok`ne. Zarf hagvani kalymabışik avğançe xat` qikke.

- 1.** Balkan yugba iviykarob
- 2.** Şib vaxtal qile
- 3.** Q`i`dim zarada qad`ı
- 4.** Əriza qiyğa opk`un
- 5.** Çoc qətqəs əq`ənaqa ark`ın
- 6.** Uşaxar maktabeeqa mısane apk`ın?

5 Gits`ınıyni kalymabışik cumlebı hı`ı o k`ne.

xər qixhe
yugra axve
xhırytseeb avxu
mıglek vorna
goone qales
qihna hark`ın

6 Sual zarfbı okne:

Çeşna: nenke, nya`as
 Xhenbınçike cumlebı hav`u ok`ne.

QOTGIYN HƏQ'IQAT

Qöne yığıl med yazıyn darsniy vod. Ceyran mə`əllime daftarbı uşaxaaşis bit`alı`ı. Mana curayrayiy. İlahəyn daftar deşiy. İçiy sesdena mahattliyxha mə`əllımqayı ileeka. Mə`əllimee eyid mang`un harakatbışıga ul i`ğvıkar ha`a. İlahəys qıdghın ha`as ikkiykınıy. Mə`əllım h`ırsıka g`eciyiy qıdghın hidı`ı`n. Mə`əllime İlahəyke qıdghın hı`ın:

– İlahə, yuğun daftar nyaxha?

İlahə oza qıxha naş qexhe uvhin?

– Mə`əllım qıdghın ha`as ikkananniy ...

Ceyran mə`əllime jurnaln` avğançe sa daftar qığavhu istolulqa gıxhxhin:

– Yuğun daftar zasnə vod. Zı inanmışxha deşxhe hin yazı yıgınva.

Harfb` harına sa suralqavub ilyaka.

İlahə mə`əllımne aq`ueqa ileekas naşda ıxha. Mə`əllime daftare cərəne q`alamıkka xat`bı ts`ıts`ııyne kalymabışka ileekı uvhin:

– Geed qələdavud odk`un. Öğıl otkuninçeyiy inçə nimen fərgiy. Nya`a inyahıd?

Oyk`anme nyaa fıkrı hidevu?

İlahə yuşşan hee`e deşiy. Ceyhuneyıb vuk`ul tik qa`a deşiy. Mang`usqa mahidni qöö, İlahe haşde gırgın kar mə`əllımık`le ehəsın.

İlahame g`elil oo sesdena ulorzuliy.

Ceyran mə`əllime daftar İlahəysqa quvu uvhuyn:

– Həşdə yugda ok`ne!

İlahee geşşuy gucukayiy aqqı. Uleppı gyats`ıyiy Sayid Zərifə xıl tik qı`ı uvhuyn: – Mə`əllım zakle ats`an İlahee nya`asiy qələda ot`kun.

– Vakle nençene ats`a? Eyhela!

Zərifə Ceyhunuka ilə eki uvhuyn: – Ceyhune mang`ısqa ok`anas hidyassır.
 Mə`əllime uvhuyn: Nyaxudne Ceyhune hidyassır?
 – Xılekkumuka mang`es ixıyxəyiy.
 Mə`əllime ulepşilinbı g`aysu istolulqa gıxhxi. Uşaxaaşis mə`əllım curay gıxhay g`anmışxhayn.
 Mana qarı Ceyhunni k`ane ulyorzulna: – Ceyhun, Zərifə duzzudane eyhe?
 – Nya`a cavab qıdele, nya`a mangısqa ok`anas hidyassır?
 – Mə`əllım, zı eyhese?
 Zərifə meed xıl ulyotul. – İlahə sanitarnang`a mang`um do otk`un vasqaniy huvu Cika gorad.
 Ceyhune xıl İlahayni xıles r`xı`.
 Mə`əllım sınıfe igi`ykariy. Sınıfe gadebişdeyiy içeeşine əree halab hambaziyvalla deşdaniy.
 Mə`əllime hine masalayna fıkırniy opxhan ...

X. Hasilova

- 1 Mətnençe qığavhune fıkrene hək`ee yuşen hee`e.
 Nizamıyni Hikmatni xazinençe
 Yuğni doysis sik`ın işbı g`aceke, vas
 Axire naşda mexhe xacalatıke
- 2 Mətinna məzmun avunni p`ianıs sik`ı yuşen haa`as vooxheeye?
 Şucob şu yoxlamış hee`e:
 1. Oyk`anan dars
 2. İlahayn daftar
 3. Ceyhunun vuk`ul tik gidyavhiy
 4. Mə`əllımın İlahays xabardarığiyvalla
 5. Zərifə mə`əllımikle uvhu
 6. Mə`əllımna narahatiyvalla
- 3 Mətnine məzmunus şik`e qopkuna fıkır eyhe:
 İlahays nya`asdi mə`əllımni aqveeqa ileekas naşda?
 1. Man g`e yazıqələdaniy otk`un
 2. Mang`e yazı otk`un deşdiy
 3. Mang`e mə`əllımıs horniy hı`ı
 4. Mang`e yazı Ceyhunukeni y otk`un

4

Mətninə məzmunuqa ilyaake qopkuba deşda fikir eyhe. Ceyhun na`asniy həyəcanlamış eyxhe:

1. Mə`əllimilə qeyq`ənnaniy.
2. İlahə gırgın mə`əllumıs yuşen ha`aniy
3. Sıfene hanbazaşık`le hək`en ats`axheva
4. Qotkuda hid`i`ıy g`anmışxhaynniy.

5

Mətninə məzmunus sik`i qotkuyn cavab t`abal he`e:

Zarife nya`a qotkiyn uvhu?

1. Ceyhunun İlahayni xilek qetuy. Zarfayk`le g`acuynniy
2. İlahayn qotkuda itdevhiy g`acume, mang`isse ileezares yeyxi deş
3. Zərifə hək`en itdevhinxhiy yic bağışee`ea deşdiy
4. Zərifays Ceyhun ıkkən deşdi.
5. İlahə Zarifayna hambazniy

• GAYDABI •

GİT`SİNIYBI (BAĞLAYICIBI)

Yiqsumee qits`iniybı k`ılda vodunbı: *yiy, me, de, ye, yi, iy, va, agar, alla, amma.*

Dekkiy yedis hürmət haa`as vukkan.

Man ne vak`le ats`a, neyid zak`le

Bayramıl maydmılqa ç`ak`ınbı va xurunbı sabaylenbı.

6

Metın qətqe. Gits`iniybışis fikir hivle.

G`iyına conı bağeeqa Arifiy cuna yiçi Nergiz, dek va yedniy abı. Gırgına xızan veriğ apk`asse dirrige işlemiş vuxha. Yedeyiy yişşee alla ulyodu, dekkeyiy duxee bag`aliys şax i`xi`

7

Gits`iniybışika 5 – cumle hav`u ok`ne.

8

Cumlebısee gits`iniybı gıxhxhe.

1. Əhmədis dek ... yed yik`el qabı geşşi girğil.
2. İyunni vuzani axral dek ... zı q`öni balkanıka yeylyağis yisseyni xiveeqa hapk`ın.
3. İni derayl ... nootsa xilici xivar ıxha.

G`AYE SAA`ANA EMİY

I hissə

Samirika şocar xhinneniy. Sayəqqe mang`ve zake qidghın hı`ı, Elşan “g`aye saa`ana emiy” ats`anane? Zı ats`a deşva uvhume uvhiyn, xanee k`anençe ilgəəme g`acesda. Qidghın hau, mang`uka cun do desınniy?

Uvhuyn: “Vodun, uşaxaaşe mana cuni doyuka qoytal deş, g`aye saa`ana emiyva” eyhe.

Nya`a məxür qoytalva eyhes. Y`ayxhiyka gora, mana oyk`anna vor. Doyud Samad Gündoğan vod. Mangve hanmaşe cuka – sana q`öble torba iviykar haa`a. Bağeeqa arı – əəme, bağeeni vaxtal dukaneeqa üqqəme torbeeqa g`aye saa`a. Y`ayxhiyka gora, mani gayebıška cune bağee hicome ha`a vod.

Zı mani yig`ile “g`aye saa`ane emiy”ka maraxlamışexhe girğil. Sayəqqe deryençeni qöö, zale öge “g`aye saa`ana emiyiy”əə. Mana dukanençeyi qöö. Sa torbe aluşşyn karbiyyi. Sayid mang`ve karbınana torba givxhu cibənçe mebna torba qığavhu. Barugni k`anedın lezımda deşdı g`ayebıške sa – q`öble torbeeqa k`epç`ı. Qiyğa əə girğil. Torbabı yı`q`daava hakke ciyelqa dixxhı. Şiniy temiz ha`a. K`anyaqa hirxhıl salam huvu. Kumaq ha`asva uvhu.

– Əgeed yıq`da vod, guc hivxharas deş, mani kalymayka zas kumaq hi`in xhinne vod. Allahe ğu havacena! – uvhuyin.

– Manke hasre torbayne sa surale aqqas! – uvhu, fikrel ulyozaras ikkiykınna:

Mana qidetasdeme rarxhana

Bağısqa hivıyxharmee mangve zı conq`a qort`ul. Zas naş qıxha. Mangve əqəna hi`i uvhiuyn:

– Gu geer yugna gode vor, vaka hanbaziyyala haa`ascvooxhe. Gunaxhinnena həşde dağamra iveeke. İnçılqad şukur! Halab ögilne senbıška umuduka ilyaakas vooxhe

Mang`ve yıvan akka g`etuyn. Akka q`əsdı yedaaşine insane aaqı. Yuşenaviyke ats`axhayke mana mang`una xhunaşşe vor.

“G`aye saa`ana emee”zı aqa qortul, uvhuyn:

– Hixuyka mə`na deşda, dehe şı hambazar vob. Hambazın akka hanbazni aq`veeqa açuxda vod.

Hafiz Əli

1 Mətnes siki avudni sualbışıs cavab qele? Bəs şos nen sualbıne həxxa`as ikkan?

1. “G`aye saa`ana emiy” haşşune?
2. Uşaxaaşe nya`a mana məxür qoyt`al?
3. Elşən “g`aye saa`ana emiyka” nəxürne hambaz ıxha?
4. Elşənıs nya`a “g`aye saa`ana emiys” kumaq ha`as ikkiyken?
5. “G`aye saa`ana emiysse” nya`a Elşənıle kumaq hima`ava eyhes dəxi?
6. “G`aye sa`ana eme» Elşən xaqa qoytalme hucone uvhu?

2 Mətnedın hağisebı nene fasilıliy ıxha? Tasılneyiy bağni hək`ee inşə ok`ne?

3 Nəxüdüne fıkırlaşmış eyxhe: mətnə dekkaaşı uvhuynçike cumle işlemişuvxhaye?

İşlemişuvxhaxhec, t`abal havu eyhe.

4 Mətnene g`i`bına cigeeqa avunni kalymabışke nen ok`anas eyxheyiy?

- A) əq`ribə hibbəs
B) incika`as

- C) yizdi xatrek
D) umudiyvalla deşva

NİDA

İnsanın hi`rsbı: qəl, şadvalla, ikkiykıniy, onaiy, qəbq`i`niy, ak`, həyacan hagvani yuşeyni hi`ssayk`le nida eyhen.

Cumlee nidayqa gramatik vazifa deşda. Vah, pah – pah, pah, ay, oh, ay – ay, vay, vay – vay, hay, ay – həray, barakallah, illyaa, ay – aman, of, uf, ey, t`yu, uray, hey, marş, gare, agee.

Ay, gıranna yızda dix.

Vay! Nyaxübna pisda is vuxhana ina.

5 Əmr va muraciaf hagvani nidabişika cumlebı hi`ı ok`ne.
Ay! Ey! hey! gare, agee

6 Cumlebı qətqe. Nidabişik avğançe xat ts`its`e`e.

Vah, xıleppi i`xi`yxənbı Q`adir dayee.

Gırgın yivar gyadxı, massa huvuvud ...

– Oh! Eyhen dekke, paprıts ts`its`a`a – nimee yaramaz işiy hav`u.

E – e – h yi`q`da nafas alyat`a

Q`adir dayee, ğu hək`era vorna.

Ay, adamiy – haray haa`ana yedee,

həyvan vuccab qabı vob

7 “Horalay coban” – mətn alyat`u maadın nidanan cumlebı ok`ne.

8 Şadvalla, ikkiykıniy, onaniy, axtı qı`ıy hagvani nidabişika cumlebı he`e.

9 Nidabişe nen hi`sbı hagva ıxhay eyhe.

1. Pah-pah, nimacab uffanbayiy mık` haa`a!

2. Vay, şalqa nimee dağamin yiğbı qadı!

3. Vah, zak`le haşuyiy g`ece!

4. Uf, nimee dağamna insanity ğu.

5. Ura! Tətilbı gidğıl.

G`AYE SAA`ANA EMİY

II hissə

Zı sa kalyma hidyavu məhleeqa iç`una. Aqa iç`umee yizdi ulepşikə yoq`uble qıvxha. Hin bağ deş cennetiki`y akar. Curayni t`et`bışde evayke insan ulyozaras eyxhe deşiy. Micagna haavuz, çini hı`qı`yallani güldanbışe unsanna ək`eliy avakanaa`a. Hovuzne barugbuşun, güldanbışde micagevalın şavuxiy gyaaha. Hinna harni g`ayeyka çı`na cigayiy.

Hovuzne hi`qiyallani g`ayebışde gitk`inin mebnacab micagiyvallayiy hoole. Səməd mə`əllimikle zı məhəttalxha g`acu uvhuyn:

– Bala insanıs ikkiyine, yəqilni g`elybışis qet`ani g`ayebışke g`eed kar ha`as əxə. İlekke bağın polud hamançın vod. Yizdeme lezım deşin hiççud deşin. Ts`valıqa girging`er gyapxınna yarpax gooxhan haa`a, mançeb hava mı`q`ı`qaa`a, yiqi`b kulyakın alivxaa`a, gırgın cıga mıg`ıqaa`aş Zıme haman xaae haynı sen bastur ha`a, qöne sen ezane cigeeqa çürüntü eyxhe. Qı`çın hucoyiy vod, man zı çıyeeqa bastur ha`a. Saççu kulonk`ayn torbabı gyoxhxhan ha`a. Manbı qı`çenxhiy manbıd basdura`asınbıniy. Merung`emee manbı kuçebışeeqa, barugne dibbişılqa dağa`a.

Kulyakınıd xəəqə alyat`a Abşeronin çolbuşeeqa yeymiş ha`a. İnsan xacalatın g`aqa qığeç`es əxə deş.

Səməd mə`əllime geed kar yuşen hi`i. Manbı gırgınbı yi`k`el aqqınbı. Manbı lezımın kalymabıyı. Səməd mə`əllime zı bağı i`ykari iylette zı məhəttalxhenaniy. Yik`e zıcad zak`le eyhenni: Abşeronne bağbışe hucobu oxhud ələə. T`et`bı, bogurtikan, k`udeni k`arınıd, ç`ərənəd, bırak, g`avum, g`arpız ... Səməd mə`əllime gırgın ezayıy.

Xəm k`aneyiy qooxhe. Xaaqaniy əlhəəs ıkkən. Ats`anniy yede gozeta`asda. Mançıka gora mang`uka salamattamışxhes gırxhu. Səməd mə`əllim xaaqa iş`u, sayir xile kitabıka qığeç`una. Kitab zasqa quvu. Kitabne a`qal oad Səməd Gündoğan, yigneme “Abşeronun yuxhxhan” kalymabıyiq otk`un. Zı mang`uk`le “geer qa`anava” – uvhu, akkale qıgeç`una. Səmed mə`əllimna nuranit sifət ulene ogeega qabı. Mıgabışieqa sa yi`q`valla qabı. Həməxüd qadıke, mang`un g`abarbınan, itumun xileppi mıgabışeeqa gyu`ur (i`kamavu)

Hafiz Əli

- 1 Mətinis pılan tərтіb hi`e, məzmun şucab şos yuşen hee`e.
- 2 Mətnena hək`ena fikir eyhe, mətnine məzmunus sik`iyn sualıbı he`e, sana sang`us hele.
- 3 “G`aye saa`ana emiyna” i`mır vuşde kalymabışka eyhes harakat he`e.
- 4 Avudun dekkaaşe uvhuynbı qətqe, mətnine məzmunus qotkuda qudönbı eyhe.

Dekkaaşen uvhiybı:

Ək`elna micagiyvalla.

1. Senbı aykan, kalyma aaxva.
2. Əziyət ts`its`dyaving`uk`le rahatıyvalna q`adir dyats`a vooxhe.
3. Əziyət deşin etv oyxhanan deşxhe.
4. Zıyanne surale sak`ıyd xayır vod.
5. İşlemişexhen xıl nişik qete k`ınəəğə eyxhe.
6. Hav`une işeke uftanın eva qadayle.
7. İşlemişexheng`us, iş avekkəna.
8. İş – haa`as vəxəng`ule qəvəyq`ən.

5

Mətnə k`atlene şiriftika huvuyn kalymabı nençika evəz ha`as eyxheyi? Haman kalymabı t`abal hi`ı eyhe, cumlee işlemiş he`e.

Kumaqha`an: *eyxhen, qurmuş ha`as, akkik`al, ha`as, lezimda, eyxhen, kəra`ən, hets`as, qottalas, xayirekan, iliykaran, havaces, hır*

• GAYDABI •

CUMLE

Şiyışda fikir mering`usqa hivxharaa`asdimee kalymabı mə`naykva gits`ın cumle haa`a. Cumle sa, q`öni va hexxani kalymabişike vooxhi. Yişda yuşe cumlebişike g`urmuşooxhi. Cumleyn bıkravxhana fikir haagva. Cumlebi intonasiyeyka eyhi. Cumlee kalymabişdı areena alağ`a sualıbişdı kumaguka vats`avxhes vooxhena.

Akkas itumna mits aa`a.

- Akkas (hicoyiy?)
- Mits (nyaxübnayiy?)
- Aa`a (nyaabıy?)
- Mitsın (hicoyiy ha`a`)

6

Oğa huvuyni ceşnays sik`ı hayin cumlebi təhlil he`e.

- 1 Məhəmmədə ciga q`əsdı adamiys huvu.
- 2 Uşaxaaşe bağee t`et`bı sa`a.
- 3 Suvalqa ts`oban yiziy gyogu.

7

Huvuyni kalymabişike cumlebi he`e.

- 1 Yuxhxhan, k`at`ıl, ciga, qixhes, gırgın.
- 2 Yişdi, teze, qadı, uşax, maktabeeqa.
- 3 Xəttə ikkan xəttə qətqəs ats`axhesdimee.
- 4 Şaire xəttə qətqi`şeç`bı uşaxaaşis.

8

Cumlebi sana- sançini qehna qotkuda se`e, mætn ixhecen.

Huvuyi 2,3 şıkılışış cumlebi ok`ne, mætn ixhecen.

NAVRUZBI

Sanbişe yuxhxhaniyn xhit`abı, baq`aliybı eza, manisanişe mæhella, xav – ucağ sa`a – qa`a, bağ – baxçe mætta`a, abrılaqada adaççe. Har xaa xənni yiğın hazırlıgıniy g`ece. Veriğın çına g`ililqana sura yəq avayk`an. Navruzbişikva yuxhxhaniyn işbi giyğal. Yiğbı yiğ – yiğile g`ümə qexhe. Xivee girging`ve navruzbişin xədn yiğbıniy gozet ha`a.

Cumlebi qətqe. Cumlebişee kalymabişdi alaqa`ays fıkrı hıvle.

Nyaqane üqqə?

– Ç`alageeqa

Ç`alagee hıcon ha`as?

– Osbı sa`as

– Osbı nişışde sa`as?

– Q`i`dimiys

Ç`alaga syo vobna

– Vats`ana

Q`əyq`ən dişde?

– Deiş

Vas yuqna yəq

FATMAYNA MEXXVA

Sa yiğil paççahna dix k`onas qıgeç`u. Yiği`ne k`anence ilğeme balkanıs xhyan heles ikkiykın. Balkan xhyanısqa qooxhemee yurkmuşuvxhana. Paççahne dixe insanık`le ilekkeva uvhu. Mançine ad sa k`inəəğəyn çarix avekı. Çarix geed mı cagda ıxhayka gora paççahne dixine xoseqa qadı. Mang`us mançına iyesi tabal hi`i mang`uka evlemişesni ixhes ıkkın.

Geb iviykır çarixna iyesi t`abal ha`as dəxi`na. Xabar yeymiş vuxha Fatmayne duvuxne yedilqa hipxhır. Mana tandureqa k`erçu. Cene yişşen gelbı temiz hi`i.

Paççahne dixine insanaşe tabala`a – tabala`a hipxhırınbı Fatmevane xaaqa. Mıqı`ne içiyne gelilqa çarix qidadın. Qidghın hi`i, vuşde xaa merna içiy deşdane? Fatmayne duvuxne yede deşva uvhu. Fatmayka sa dadalni vob. Dadal hooka gibğil:

Fatma bacy tandure,
G`elbıd kandire.

Paççahın insana tandureqa ilaaki, g`acunke ma`ar sa micagna içiy xılepbi – g`elbi aytil mavur. İçiy qığeyhi çarix mangune g`elilqa al`ın. G`acunke çarix mang`une g`elilid ıxha. Yıkkına Paççahne dixısqa. Paççahne dixik`le mana g`aycume mang`us həyran exhe. Yıghıble yığnayı, xəmnə davatbi ıxha, Fatma cus xhunaşşe hey`ı.

Otxhun, ulodğu, cigeqa ilğepçi, şunad oxne, uloğe miradılqa hivxhre!
(citaba)

F. Köçərli

1 Mətnin aidin plan tətbig hiinxhi, hine plane nene badalibniy ha`as.

- 1) Tandureqa ilaaki
- 2) Fatmayna duvuxna yed
- 3) Fatmayna dadal
- 4) K`ınəəğəyn çarix
- 5) Fatmayna zer.

2 Mətninə məzmun avud huvine sualıbışıs siki yuşşana`as exheyi?

- 1) Paççahni duxee dama nya`asdiy t`abal haa`a?
- 2) Çarix paççahni duxays nya`asdiy xoşeeqa qadı?
- 3) Paççahni duxays çarixna yessiy nya`asdiy g`ayces ıkkın?
- 4) Fatmayni duvuxne yedee nya`asdiy mana tandureeqa k`erçu?
- 5) Paççahni insanaasik`le tandureeqa ilyaakıme hıcone g`acu?
- 6) Paççahni insanaaşik`le nənçene ats`axhxha Fatma tanduree yıxhay.
- 7) Fatma nya`a paççahni duxays yıkkıykın?

3 Nəhibne fıkr ha`a, paççahne dixine balkanın na`a xhyan uldodğu?

- 1) Mançıs xhyan ıkkın deşdiy, paççahne dixine balkanın na`a xhyan uldodğu?
- 2) Xhyan mıqı`dani vod, çıka gorad xhyan uldodğu?
- 3) Balkanikle xhyanee hucome gacuyın?

• GAYDABI •

KUMAG HA`AN YUŞEYN HI`SSABI

Yiqsumee ədatbı, gits`ıniybı, (bağlayıcı) nidabı - kumaq ha`an yuşeyn hissabı vodunbı. **Ədatbı:** - va, - mee, - meegi, - lemmi, - da, - na, - di, - ni-ni, - nay, - se, mur, xhinne, - n, - kan, - bes, - sa.

Qora, ğu uşax ğimeta. İçiy ğimeeta. Nizami xhinnena şairnan xalq`axtıda vod.

Sa vorniy, sa deşdiy, sa şit`yabayniy vob.

Vak`le ats`anne, şasqa mihmanar ables.

4

Çeşnays sik`ı ədatbı ok`ne. Ədatbısdı avğance xat`qikke.

Set`e – simet`a

ixhe –

ilekke –

ayre –

oyre –

ikkanna –

qet`e –

he`e –

5

Şu ilğeç`uyni maraxlı mətneñçe ədatbı gəxi`ok`ne.

6

Cumlebi qətgə. Ədatbı hagve.

1. Şi Bakvee sa vaznamee avxuynbı.
2. G`i`lin yiğbı yişdimee geed yugun yiğbı ixha.
3. Şi meeb ağalla suvalqa vüqqə.
4. Yəq hobhuriyetti nafas açmışexhi

APRELİN TS'ETTIYN YİĞ

Aprel yuxhxhaniyna şadvalla vob. Sona - sang`uka zarafat hi`iy, aldam-şaa`asdeme hammaşe prelin sa sabır dena gozeta`a. Aprelin sa qadime uşag`iyvallayn sa xacalat yik`el hixana`as əxə deş

Xhodesde sınıfeniy qədəqqə. Yuxhxhan ts`eniy qadı. Şit`aaşe yuxhxhaniyn mə`niybıyiy qədəqqə. Aprelin saniy vod. Sumka ts`its`aa, zarafatı, ilekkede. Hin kalymabı girgingune mizelni vod: "Perviy aprel, ne komu ne ver". Hamane yığıl maktabeeqa hixharasse gebunbiniiy aldamiş hav`u geleng`usur aldamişxhaniy.

Tabiatne hək`eedın darsniy vod. Zang tezedani i`xı: Mə`əllime jurnalıka dobuyiy qiyghan(Mangun do haşded agmış ha`as xacalat ha`a) Zı darseeqa gechaniy.

Gecba gabiynbı g`elil aniy ulyozaras vukkan. Sınıfeeqa iç`ume icaza ildapt`ı mang`une k`anyaqa qarı yavaşda uvhuyn:

– Mə`əllim, şu direktore vir qeet`al.

Mə`əllim g`elil qiyxha sınıfençe qıgeyç`una. Uşaxaaşine haraybışe sınıf vukleleqa alyat`ay`y. Zı ses denera cıgee gyu`urna.

Sa – q`öne dəqiq`ayle mə`əllim qauna. Zı vukul tik qıdyav`una. Mə`əllim zakaa pisra ileeki. Hiççud itdevhin. Dars gidğilin. Yukdake mana aldemiş hey`iy şavuklecad itdevhiyni. Teze dars havas dena ilğeç`u. Sik`inne karal alla uşaxaasına sang`uka pisra aldarxhunna: Zı xacallatike bakırne darse vuk`ul yik qid yav`una. Zang g`aqa ı`xı` İurnal alyat`u ses dena sınıfence qığeyç`una. Zak`le yiq`əle manğını aqvayn sa yani g`acu. Tesseriyvalina ç`ərəlla halab agvaliy.

Bsğışee, zı əzirna mə`əllim. Bağışee! Gu mani yığıl zaka ildidarxıneyır, zas – zale naş qıxha.

Yuxhxhaniyn man şadın yığ qadime gırgıng`ve əq`əna ha`a, hambazaası zarafatbı ha`a. Zıme ğu aldemiş hey`ine hamane yığın xacalat haşded ts`its`a`an.

Əli Səmədli

- 1 Aprelin ts`ettiyn yığnen yığnen yığne? Man yığ uşaxaası nya`a geed ikkan.
- 2 Nəxübne fıkr haa`a insanar aldemiş haviy yugdane? Nişika gorane aprelne sançıl aldemiş havuyn insanar ts`imis qidebaxhe? Debat he`e.
- 3 Nen sual mətnes sik`ıda de od?
 - A) Aprelin sa qadime na`a uşaxar şadebaxhe?
 - B) Uşaxe nene darsene mə`əllim aldemiş hey`i?
 - C) Mana aldemiş hey`ına mə`əllime mang`uka nəxürne aldarxhun?
- 4 Uşaxe mə`əllim nya`a aldemiş hey`i?
 - A) Mang`ıka zarafatniy ha`a?
 - B) Darseeqa gecxhava g`elil oo ulyozaras ikkan deşdiy?
 - C) Darsbı hidı`ıva?
- 5 Zarafat ixheyid mə`əllim aldemiş hii`es yexheye? Şu məxdın harakat ha`aye? Şole ç`akın insanar aldemiş haviy düzzudaye? Fıkrbı hambazaşıka muzakıra hi`e. Debat he`e.

VATAN HİCONE?

Sa yiğil Həsən babee Elşən bağeeqaniy İkki. Didey cuni yeşeebınbışıka gafiy haa`a. Elşənır uşaxaaşıka huvaagayiy. Elşən g`adayxhan babasiysqa qarı qıdghının:

– Didey, vatan hıcone?

– Hına kalyma nyane g`avxhu, şavane uvhu?

– Vatan mugaddasba vob. Vatan hıco karne?

Həsən didey fıkrı havu uvhiyn: - Elşən, şaka xaybı vodunbune?

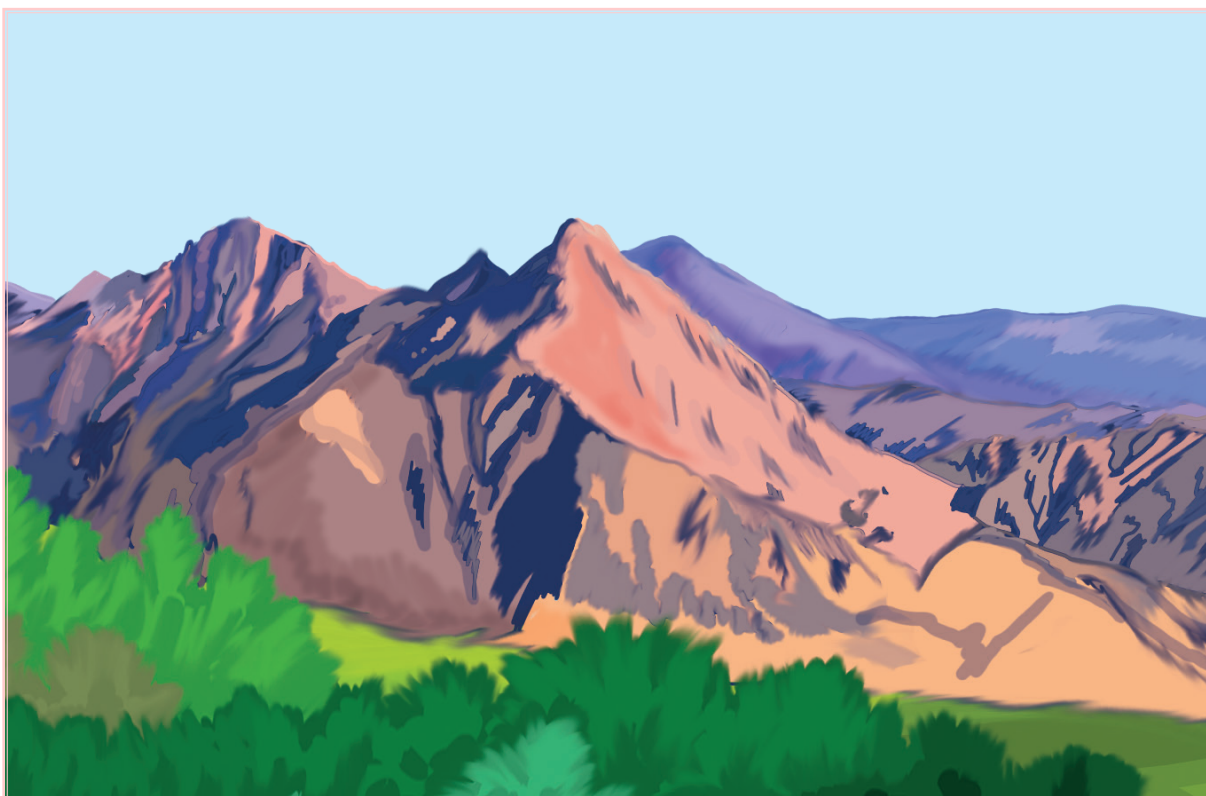
– Ho`o, didey vodunbu

– Xaybı nişel one ali`i?

– Torpağıl ooad, didey.

– Hına torpax vuc vatanna torpax vob. G`ecen, g`ırgın xaybı vatanni torpağıl ooad vod. Şı havayk`anna şaharıb Vatanni torpağıl oo vob. Həşde şı gıviyaran bağıd vatanni torpağıl oo vod

– Didey, manke hına şaharıb yişdi vatanna vob.

- Dix, şı aaxvana şaharib yişdi vatanın sa sura vod. Vatan xəppə vob. Mançıqa ged şaharbi, xivar vod. Çolbi ç`alagbi, suvabi, ekınbı vod.
- Didey, nya`a ç`alagıke, çolbişike vatan vooxheye?
- Nyaa dyooxhe, dix?
- C`alagee, çolee insanar yeşemiş vooxhe deş. İnsan yeşemiş dexhen ciga vatan vooxheye? Ğu noots`a uvhiyn axı, şı aaxvan ciga vatan vob.
- Uvhuyn. İlekke man çolbi, bağbi, ezan cigabi, gırgınbı. Sacıgee vatan vooxhe. Yişda vatan Azərbaycan vob.
- Didey, manke şınab vatanın sa suravod de? Şakle vatanva eyhes eyxhede?
- Nevayne kalymabişılqa didee əqənə hı`ı:
- Şak`le vatan deş. Vatandaşarva eyhes eyxhi.
- Didey, be vatandaş hıcone?
- Hına geeb xəbna kalyma vob. Vatandaş hıne vatanni yessiyk`le, mana g`oramışa`ang`ukle eyhe. Vatanił yeşemişexhene, g`oramış ha`ane, i`mır mançineme q`urban haa`as həzirni insanaaşik`le eyhi.
- Didey, nots`a “xalq”- va uvhu. Xalq h`ıcone?
- Ğu, zı, dek, yed, yiçu, çoc. Gırgını vatandaşaaşik`le sacıgee xalq`va eyhe.
- İlekke, azərbaycanlıbı gırgınbı sa cigee Azərbaycanın xalq eyxhe. Harnı xal`ıka çına vatan, cına mız vob. Vatan vobne xalq`ısse gırgın ha`as əxə. Cika gorad vatanik`le yedva eyhe, mana muq`addasba avqaaqa.
- Didey, muq`addas hıcone?
- Nekke əzızın kar. Man heles dexhe, alişşesıd eyxhe deş, mering`usud bağışa`as eyxhi deş.

Gaçay Köçərli

1

Vatan nya`a mu`addasba hı`sab haa`a? Debatılqa alivke, fıkrıbı eyhe.

Dekkaaşın kalymabı – kalymabısdı ul

Ul dena yeşemişxhes eyxhe, vatan dena deş

Ğırağılın ciga g`ideç`ung`uk`le, Vatanna q`adın vaats`a dyooxhe

2

Vatanni hək`ee ats`an dekkaaşın uvhiybı eyhe, medınbı tabalı`ı xətgixhe.

CUMLEYN ÜZVUBI

Cumle ha`an mə`naykani kalymabışik`le cumleyn üzvubi eyhi. Cumleyni üzvubişe nenixhed sa sualis cavab qele.

Cumleyqad xolle üzvu vodun:

mübtada, xabar, tə`yin, tamamlıq (alava), zərflik (usul)

Cumleyn hooleni mə`nays sik`l, cumleyn üzvubi q`oni curaylinbı eyxhi: əsas mə`na hoolenbı, cumleyn əsas üzvubi – mübtada, xabar. İzah ha`an üzvubi, q`od`esdi daraceyn üzvubi – tə`yin, alava, usul. Şi imacyka bağeedın əraq`ər sau.

3

Qətqe, cumlee xhulle üzvubişin say ixhay eyhe.

Gyögiy gyoğa. Suvabışilqa xəttə yiz gyoğu. Havabı mık`a qıxha. Ik`eyk`bı adı. Yuxhxhan qadı. Yiğbı xiliy qıxha. Colbışil, öruşbışil k`at`lena ok`alyaale. Novruzbışın xedin yiğ`bı giyğal. Bağlbşee har rangalin t`et`bı açmışexhi.

4

Cumlebışead əsas üzvubi hagve. Xat`bı qikke

Çeşna: Hava mık`a qooxhi

Çoc şaharençe xaaqa qarı.

Q`urbane t`amp`ır iliyxə.

Ç`alageeqa syo abı.

Əhmədis xhyanod ıkkən. Əlee yiqsumun kitab kitabxaneençe alyat`u.

Vəq`əbı suvani q`oma uxhan.

5

İmla ok`ne.

Hava g`üməbayiy. Veriğ axtivaleeyiy. Yi`q`ihni gahıl uşaxar bağeeqa huvaagas havayk`ananbı. Bağ geed micagdayiy. Ç`ıye k`at`ildayiy. Uşaxaaşe açmışxhayn t`et`bı sı`ı. Har uşaxee t`et`bışda sa t`uç sav`u. Uşaxar ats`yasmee huvaagi, sapk`il xaybiseeqa qabaylenbı.

RƏHBƏRIS İKKIYKANAN T'ET'BI

Həydar baba uşaxar g'avcesvaniy arı. Xurunbişe sabır dena gozet ha'ananiy. Haane Həydar Baba gozeeqa ikkeç'una. Elebil, aga veriğın şuabı gyaatk'u. İnşanaaşın yık'ıbı g'üma atk'u.

K'inni içee k'anering'ik'le uvhiyn:

– Nimee micagna insaniy. Mana yızda baba vor. Hina goz mang'uneme

.....

Haynəxürni insanıka g'oruş g'arak q'od, hayinçile əq'ni cigeexhiy ixhayn.

Həydar babayk'le k'inni içiyn kalymabı g'ayxhinbı.

– Uşaxar, hina goz k'ilyba vob. G'ab uşaxar gebob. Qudora g'aqa qığepç'es uvhiyn.

Gırgınbı g'aqa qığep'ç'ı.

Həydar babee sassabna uşaxar xhilibişeeqa sav'uyınbı. Xurunbişın koksıbı g'ümə atk'u.

– Şu Azərbaycanın gələcək vodun – uvhiyn Həydar babee. Uşaxaaşe xıleppi aşmış hi'iyınbı.

K'inna sa içiy xıleni t'et'bışdı t'uç'ç'uka rəhbərisqa giyxha. Həydar babee k'inna içiy xhilibişeeqa sey'ı. Qiyğale içiyni xıledın micagın t'et'bi alyat'u, eva hi'iyın:

– Ğunar sa t'et'bışda tuç'ç'ub, – uvhiyn.

– Hini t'et'bışee Vatanın eva vod. Nençene ats'axha zas hin t'et'bi ikkanva?!

Uşaxaaşikan gorus tamxhesmee man t'et'bi rahbarni etyakee ixha. Hini içiys həməxüd qadıke, t'et'bid yic xhinne şadexhe vod ...

Məmməd Namaz

- 1 Avudni sualbıŝıs cavab qeles harakat he`e:
 A) Uşaxaaşe haşuniy gozetya`a?
 B) İçee nya`asdiy açuxiyvalla arzu haa`a?
 C) Dahi rəhbare t`et`bişike eva hı`ı, hıcone uvhu?
 D) Mətis nya`a “Rəhbarıs ıkkanan t`et`bı va do gıxhxhı?”
- 2 Ümumilli liderni hək`ee medın hıcone ats`a? Ats`anbı hambazaaşık`le eyhe.
- 3 Mətneni g`i`bını q`ərəne cigeeqa nen kalyma gıxhxhes eyxheyiy?
 A) axtıda vod B) k`ılda vod
 C) əq`da vod D) darda vod

• GAYDABI •

CUMLEYN ƏSAS ÜZVUBI

Mubtadayiy xabar cumleyn əsas üzvubı vodunbı.

Mubtada

Mubtada cumlee şavukeyyiy va nişikeyyiy yuşenaa`a vuxhay hagvan əsas üzvu vodun. Mübtadayn haşune?, hıcone?, hıcon? şavane? haşbine? hıcobıne?, nişe? nişene? şavusne? nişısne? şavuk`lene? nişik`le? nişik`lene? sualbıŝıs cabab qelen. Yıqsumee mubtada feilni(xabarnı) mə`nayka bağılba, 4 - ni həlal g`urmıŝ eyxhi: doysisni, harakatisni, cusni, hı`sni. Yuxhxhan qadı.

- 4 Cumlebıŝee mubtadabı t`abal hı`ı sual gıxhxhe, avğançe xat`ts`its`e`e.
Şit`hook`a vob. Gade darseençe qarı. Gyoğuygyoğa. Vəq`əbı uxhuyxhan vod. Dekkis çeyod ıkkın. Şamil vəqəbıŝıkva hayk`an. Raşide dukaneençe şeç`bınan kitab alişşu. Gımiyby sadıynbı.
- 5 K`at`bıŝdı cigeeqa qotkuda qöön kalymabı gıxhxhı ok`ne. Mubtadayni avğançe xat qıkke.
 1. suk gıviyxər .
 2. mə`niybı ha`a.
 3. dars heli.
 4. xaybı alya`a.
 5. insanar quvabkaa`a.
 6. cigabı eza.
 7. Balkanar uxhuyxhan

Kumagısın kalymabı:

*yılıxıçiy, yöxxrakan
 doxtur, ustad, traktorçiy,
 mə`əllim, artist.*

XİLASKAR

I hissə

Mayni vuzan ts`ettiyn yığbiniy vod. K`ılda a`ani kulyakın k`at`len bitağbı igiykarımee cagvaran, ç`ərən, g`i`bın t`et`bı yivel oğançe qodu c`iyelqayiy k`yaa.

Tezedaniy açux qıxha. Verıgın zəifın şuabı xivee q`əsdar-mekv`nar ok`gyooxasiy əə. Həyvanar q`i`dimike sağda gığaasdime məhlead ç`ak`ın tayebiyiy hı`ı. Mursəl adameyib zaraba sa çey ulyobğu xhunaşşelqa onu`in:

– Xhunaşşe, zarada hamançe, xhineke – gıneyke gıxhxhe, gırgına ark`inna, hico gyotxeyid meed xayıríd.

– Tutu xhunaşşe balints`ence qığeç`uyni adamiyka ileekına. Mürsəl ç`ırvalin əməlli yi`q`əlqayiy i`xı`.

Mana akkayle gıgəəme, neve Güllee ögü aqqı.

– Baba, zınar yikkee

– Deş, məktab hala tamıxha deş, yera darsbı qətqe.

Gülle ğarıbıyxha p`ızar qı`ı.

– Baba, haşşe Sevincir, Yaşarır, Eldarır babasiyka vuqqə vob. G`iyna istirahatın yığ vod. Allahni həkkella.

Mani vaxtal ayvanençe Tubu xhunaşşeyn ses qadı.

–Adamiy, uşax incikmaa`a. Hasre hiyek`necen. Güllüyn kefaşmışxhayn. Babasiyna q`oç`e alapt`ına. Manbişe çolune yı`g`neni darmi cıgırile dereeqa g`e`epç`ı. Gülliyk`lee lalabı g`acu ögeeç`a horhulna. Şadeexhi – şadeexhi lalabı sı`ı, t`uç` hav`u. Qiygar caqvaran, g`i`bını kabaybışıqar qihna girxhu. Derayni yamacee ok` gyooxanbı geebiy. Gülliyle ğayre nimeegan maktabebınbıyiy abı. Mürsəl adamiyn ok`nan ciga lap ooniy vod.

Babee yonca gyopxu tamaa`a niy vob. Vuk`ul hēməxübiy alibkuriy, ooni sural ulyorzul ç`inak`ın gyopxuna ok` nəxübiy higəkarva sabır dena gozetyaa`ana. Güllü g`aycu deş, Sayidalmaz xhinneni ç`inak`ın. Gülliyn gel gyatxı. Gullee haray hav`u. Mürsəl adamee çalğu sa yanıqqa huvopxhur, hıcome ha`asda axuna. K`ane ok` gyooxanbı yamacılqa hophirıynbı. Gülliyna eb dayamışooxhe deşiy. Girgina cigee qorsuniy.

1 Mətnəna məzmun avunni p`lanıs sik`ı yuşenee`e.

1. Micagın sa mayin yiğ.
2. Gülliyn babasiyke xahiş.
3. Gülliyna sadvalla.
4. Gülliyna haray.

2 Xat` ts`its`ı`iyni mətnəne kalymabişis sik`ınbı avudunçike nenbiyiy?

- A) xhinne horhuliy
- B) qodu
- C) yoxxara qıxhay
- D) g`ats`atk`uniy

• GAYDABI •

XABAR

Xabar cumleyn əsas üzvu vodun. Mançe muhtadayn g`ooceni işin, harakatın mə`lumat hele. Xabarın hıcon ha`a?, hıcon hı`ı?, hıcon ha`as? hıcon eyxhi?, hıcon ıxha?, hıconiy ixhes sualıbıdı sançıs cavab qeli.

Akife baluğar aqqı. Cumlee muhtadayk avğançe sa xat; xabarnı avğançe q`olle xat` ts`its`a`an.

3

Qətqə. Əsas cumlə üzvü t`abal he`e.

Aynuree dukanençe gıney alışsu.
Nexir xiveeqa sak`ı.
Firuza maktabeençe qarı.
It`umun q`i`dim qadı.
Xəədin gımyıbl ts`its`axhaynbı.
Sa ülcümule qıyğa darsbı gığalas.

4

Qətqə. K`at`bışdi cigeeqa lezımın xabarbı qıxhxhe.

Muradee musigi maktabe vodun
Samalyot Bakeeqa
Uşaxar mikkıl
Y`uxhxhan si yişşeeni xiveeqa
Sa ülcümule Navruzın xədin yiğbı

5

Kalymabışike xabar nenayiy.

A) Zı

B) məktub

C) otk`un

6

Huvuyni kalymabışike cumlebi hı`ı ok`ne. Xabarni avğançe xat` qikke.

1. Yuxhxhan adı gyoğuyın selyar.
2. Olimpiadee sınıfee avqu yişdi ciga ts`eppiyna.
3. Zı hark`ın t`et`bı adiyka darmanbışın sa`as.
4. G`i`lina kuçeyn əvəyxəraş uşaxar, golesqa hapkın.
5. Exhalqana mekvunbı məhəllayni huvaagasınbı meydançee voleybol.

XİLASKAR

II hissə

Sayid 14 – 15 sennana k`arna, içiy insanaşını ərençe ögeeqa qiğeyç`u. Gülliyn gyatxiyn ciga aytilinniy, ebmee dayammış vuxha deşdiy. Şəfige zarada “insan” kitabənçe “eb əəni vaxtal ts`ettiyn kumaq” dars uleni ögiyle alğavhuyn.

– Mürsəl emiy, ğu sabırıkə ixhe. Zı həşde eb dayammış haa`asdava ayt`iliy açmış hi`iyn. Hinçis turna gixhxhes ikkan.

Solmaze zaraba vuk`lelna yalığ Şəfigəysga huv`u. Şəfige yalığ burmuşav`u, Gülliyn g`el ayt`iliyn. Qiyğad uşaxaaşılqa aq`va aqqı uvhiyn:

– Uşaxar, zarada sa demir, q`uvan parçe tabale`e – uvhiyn. Uşaxar hiq`iyalla

ilyaakiynbı, Sevince Mursəl emiyne q`oçeyni k`anena q`adana g`aye alyapt`ı Şəfigayni k`anyaqa horhulna. Ğirgına uşaxaaşiqayiy ilyakka.

Şəfigee yagayn k`ivən sura k`atarni avga aççu, mana it`umba alipk`ırna. Ayt`ilin budun çuru g`elini bark`uk` at`itq`anı`ı. Sahavlue eb dayamışıvxhana. Mursəl emee nyağbı temiza`a hucome ha`asda axuyiy.

Mani cigeqa maşınıkə abinbıb vobıy. Güllü rayoneeqa balints`eeqa yikkı

...

Ts`ettiyn imtahannan yiğniy. Maktabni məhlee xilece uşaxarniy vob. Maktabna direktor, mə`əllimarıb maaniy vob. Şayir məhleeqa axtına, saqqal cagvarana sa adamiy iç`u. Güllüyir k`aneyiy. Girgına şadxhana. Manbl uşaxaasini ərençe ilğepç`ı direktorusne ulyobzurinbı. Mürsəl emee ts`erra direktorni, qiyğar uşaxaaşını a`qveeqa ilyakkı, qıdghın hı`iyn:

– Şəfiga bala haşune?

Şəfiga ögeeqa qiğeyç`una. Girgına mang`ıkayiy ilyakka.

Mürsəl emee mana xhilibişeeqa sey`ı, ligays ubba hı`ı.

– Geer qee`ena yiş, - uvhiyn. Balayna ts`erriyna doxtur ğu yixha, mana zas ğu sey`aley`ı.

Maktabna direktor sa dünye ğ`acuyni Mürsəl adamiyqa, gahır uşaxaaşıqa ileeka əqənayiy ha`a ...

Həzər Dərgahov

1

Mətnəna hək`ena fikir hucoyiy? Qotkiyn t`abal he`e fıkrıbı eyhe.

A) Nenacab iş haa`ame diqqətika ixhes ıkkən.

B) Sa cigeeqa üqqəme lezımın tibbin karbı alyat`as ıkkən.

C) Sa kar ıxhame q`əq`ənas deş, zaraba sa yəq` t`abalaa`as vukkan, zarada əxən kumaq ha`as ıkkən.

D) Hı`iyni kumagıl-alla taşakkur haa`as ıkkən.

2

Nəxüdnə fıkrılaşmışooxhe, mətnəe ts`ettlyni, q`öd`esin daracaylin fıkrıbı qotkudaye huvu?

A) 1. Gülliyn ğ`el gyatxı, Mürsəl emiyn Şəfiqays taşakkur hı`ı

2. Gülliyn t`et`bı sı`iy. Gülliyn ğ`el gyatxı

B) 1. Mürsəl adamiyn ok`gyooxas hark`ıniy, Gülliyn balintseeqa hark`ıniy.

2. Gülliyn babasiyka ok`gyooxas harkiniy. Şəfigayn eb yavaşav`uy

3

Nəxüdnə fıkrılaşmışooxhi.

Şəfiga ğ`attıyxhanee`ena haşun yixha? Avudni kalymabışıke neni qotkuyn? Debat he`e.

A) Şahid ıxhana hadise

B) Darslikənçe qətqı`xət qıxhaynbı

C) Habazaasin mang`ıs kumaq

D) Kitabeençe qətqiynbı ha`as əxiy

• GAYDABI •

Q`ÖD`ESDI DARACEYN ÜZVUBI

Yiqsumee q`öd`esdi daraceyn üzvubi – alava (tamamlıq), təyin, usul (zərflik) vodunbi

Alavayn cumlee obyekt hagva.

Dekke xav alya`an. Dekke - mubtada, xav – alava, alya`an – xabar

Çoc xaaqa qarı. Çoc – mubtada, xaaqa – alava, qarı – xabar

Cumlee alava - - - - qodıyni xat`ıka ts`its`a`a.

Alavayn əsas üzvu izah ha`a.

4

Cumlebi qəttə, alavabi t`abal hı`ı avgançe xat ts`its`e`e.

1. Əşuree xhyan ulyodğu.
2. Akram xaa q`alirxhu vorna.
3. Poyezd stansiyelqa hibxhır.
4. Yedee xoraq qotxhur
5. Umıdık`le cun cuba g`avcu
6. Çocee kitab qəttı

• GAYDABI •

Tə`yin cumleyn q`od`esdi daraceyn üzvu vodun, əsas üzvu izah ha`a, mançini ögiyl qayli, mançin nişan hagva.

İt`umun gyogiy gyoğa.
təyin mübtəda

Mık`ana mıts aa`a.
təyin

Xurun uşaxar baxçeeqa qavaykan.
təyin mübtəda alava

Tə`yin cumlee sifət haqvan kalymabı ats`aralya`a. Təyin in yaxüd ts`its`a`a: ~~~~~

5

Ok`ne. Üzvubişdi avğançe xat` qikke. Oğançe tøyinilqa sual gixhxhe.

Çeşna:

nəxdun?
Mıkan yıǵbı gidǵıl.

1. Əq`ənançe axtıyn suvabı g`ecevod.
2. Samur xəbna dama vobna.
3. Zəifın, ğümən kulyakod a`a.
4. Axtını suvabişdi əree k`inna xiviy g`ooce.

• **GAYDABI** •

Usul (zərflik) cumleyn q`öd`esdi daraceyn üzvu vodun. Mançin g`ooceni işın, harakatın usulbı, vaxt, teher, ciga haagva.

Əhməd vaxtal qarı. Vaxtal – usul
 vodun – nenke?

Usul inyaxüd hagva:

Hava exhal badaluvxhana exhal – nenke?

Usul xabarıka bağlıda, çile ögiyl qadayli: xəmdə qarı, g`elil ulyorzul, ek`ra horhul.

6

Cumlebişee usul cure`e, avğançe xat` ts`its`e`e.

1. Zı maktabeeqa g`adayxhvan hark`ın.
2. Xaaqa ek`ra qora.
3. Şasqa g`iyqa ayre.
4. Exhal verig k`yoçeng`a şı xaaqa sabı.
5. Damayn xhyan geed qıxha.

ŞAHZADAYİY K'INNA PEŞAKAR

Ögiylni senbışil ölkabışdi sançil geer ək`elikana paççahniy vor. Hini paççahıqa vorna-deşda sa dixniy vor. Paççahıs mana dix cuni canale gerniy ikkan.

Man ats`ani sarayni cəmə`ətın paççahni uleqa epç`esdeme k`inna Şahzada gerniy tərif ha`a. Eyhenny: hala ç`iyeyni aq`valqa manime micagna, ək`elikana dix qarı deş.

Gaf apk`iniylette k`inni şahzada uvhiyni gırğınçılqa inammışexhena.

Paççahni cuna dix manisa uşaxaaşile ək`elikayeva manbışde aree zarada-zarada rəsmın, hekayabışın, mə`niybışın yarışbınıy alğa`a. Hini yəqqeyib hakimaaşə paççahni uleqa epç`esdime ts`eppiyna ciga k`inni şahzadeys hoole.

Paççahır inammışxhanaki, hək`erər k`inna Şahzada gırğını ək`elika, hamır ulxumuka vor.

Sa yiğil paççah çolee iykariy. Sayid k`ıreeqa micaqın tüt`ək`ın ses qadı. Tütək hook`ang`a mana hamanime micagba ilviyxə vuxhake, paççahısse ulyozaras dəxi`mani suralqa ark`ın. İlyakkıme g`acun sa k`inni peşakare tütək`ıb ilviyxə

Paççahe aq`va peşakarılqa aqqı uvhiyn:

– Ğu nimee micaqbayı tütək` hook`a – uvhiyn. Qiyga mang`uke gidghın hı`in: Tütək` hinime micagba hook`as yizde duxaysıb xəpqaas vəəxəyee?

Peşakare:

– Ho`o, yicıb geeb zaraba xəpqaas, – cavab quvu. Paççahe k`inna peşakar sareeqa qarı. Peşakariy k`inna şahzada sik`inni gahıle hambazar vooxhe. Peşakar gıyğalna şahzadays tütək xəpqaas. K`inni şahzadays tütək` əlivxəs xəpqooxhe deşdiy. Sa yiğni əree şahzadeyn can qı`ğəən. Aq`va peşakarılqa aqqı eyhen:

– Vasse tütək hook`as yugba xəpqaas vəəxə deşob. Peşakare eyhen:

– Zı yuqba xəpqaasana. Xəpquvxhesdemeyib vaxt vukkan. Sa yiğee xəp

qooxhen kar deş vod. Şahzade eyhen:

– Zı merung`una tay deş vor. Gırgın kar ham zarada, yicıd mıcağda xət qexhe.

Çi`yiyni aq`val zınaxhinnena zıme ək`elikana deşda.

1

Mətnine məzmunus qotkuda qüdüñ sualıbı eyhe:

1 Sarayne cəmə`ətın k`inna şahzada nya`asdiy ögmuş ha`a?

2 Paççahe nya`asdiy zarada-zarada yarışbı ha`a?

3 Nya`as k`inni peşakarıs şahzadays tütək xəpqaas devkan?

4 Nya`as şahzade hammaşe xheyib`esda cıga avqaaq`a?

5 Paççahık`le tütək` hook`ana nyaane g`acu?

6 Tütək` hookana haşuyiy?

7 K`inna peşakar saree nişıqa gorane qarşılamiş ha`a?

2

K`at`lena q`ərəni cigeeqa avudni kalymabişike gixxhı mətın qətqə.

Kumaqçıy: *mang`uk`le, ats`axxhesdime, hək`edad, kalymabı
mang`uk`le, həkk`e, uşaxaaşını*

• GAYDABI •

CİT`ANA VA XİLİYNA CUMLE

Saccu əsas üzvubişike – muftadayiy xabarıke vuxhani cumleyk`le cit`ana cumle eyhe.

Yız gyoğa. Veriğ qiğevç`u. Yuxxhan qadı. Əsas üzvubişika sacıqa q`öd`esdi daraceyn üzvubişin saxhed cumlee vodxhee, məxbını cumleyk`le xiliyna cumle eyhi

Şit`ar g`üməni ölkabişeeqa zarada atk`ın.

Q`öoni sen çocus davatbı ha`as.

Yızda xərna çoc institutee qədəqqə vor.

3

Cit`ani cumlebişdi avğançe sa xat`, xiliyni cumlebişdi avğançe q`ölle xat` qikke.

G`ı'l qadı. Tet`bı qiğeeç`u. Yiqbı cit`a qıxha. Veriğ geeb oota vob. Yişdi xaa peşt gyotxhan. Suvalqa vəq`əbı gyazas hark`ın. Darsbı gidğıl.

4

Cit`ani cumlebişeeqa kalymabı hexxa xılıyn cumlebi he`e.

Çeşna:

Maktab ali`iyn. Ts`edın maktab ali`iyn.

Balkan qa`apk`ın.

Vəq`əbı qoyşar.

Muzeeqa hapk`ın.

Dünya 'b' məcv,"

Saxur dili 4

Ümumi təhsil müəssisələrinin 4-cü sinfi
üçün Saxur dili fənni üzrə

DƏRSLİK

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər: **Zəbərçət Süleymanova**
Şakir Navruzov
Gulcahan Osmanova

Nəşriyyat direktoru **Rəhilə Soltanqızı**
Dil redaktoru **Yetər Muradova**
Kompüter dizaynı **Nigar Feyzullayeva**
Korrektor **Solmaz Ramazanova**
Texniki redaktor **Ruslan Mahmudov**
Rəssam **Dilbər Əhmədova**

© Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin qrif nömrəsi: 2023-009

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab nəşriyyat həcmi 9,3. Fiziki çap vərəqi 13. Formatı 57×82 1/8.
Kəsimdən sonra ölçüsü: 195x275. Səhifə sayı 104.
Şriftin adı və ölçüsü: məktəb qarnituru 12-14. Ofset kağızı. Ofset çapı.
Sifariş . Tiraj . Pulsuz. Bakı – 2023.

Əlyazmanın yığıma verildiyi və çapa imzalandığı tarix: 07.02.2023

Çap məhsulunu hazırlayan:

Çaşıoğlu Eİ MMC

Bakı şəhəri, M.Müşfiq küçəsi 2A..

Çap məhsulunu istehsal edən: